



BAKI BEYNƏLXALQ  
MULTİKULTURALİZM MƏRKƏZİ

---

BAKU INTERNATIONAL MULTICULTURALISM CENTRE

**Baş redaktor:**

Kamal Abdulla,  
*Bokkui Beynəlxalq Multikulturalizmi Mərkəzi*  
*Himayəçinzi Şure sədr, akademik*

**Redaksiya heyəti:**

İsa Həbibbəyli (*akademik*), Azad Məmmədov (*professor*),  
Asif Hacıyev (*professor*), Oktay Səmədov (*dosent*),  
Telman Kazımov (*dosent*), Qismət Rüstəmov,  
Sərraf Hüseynov, Rəvan Həsənov

**Xınalıq mizilli nəşru məsul:**

Səxavət Sultanov

*Kitabi üstü qabıgır dali tərəfir Azərbaycani heykəltəraş,  
Xalqi rəssam Görüş Babayevi "Kitabi-Dədə Qorqud" dastani  
motivirdiri əsasır hazırkui heykəliçinjit şəkildirilli  
istifadəkuijitmə.*

Fotoqraf: Əhməd Muxtarov

ISBN: 978-9952-28-253-5

© BBMM, 2015



“Kitabi-Dədə Qorqud” dastani alman mizilli ilk çevirmişkui hanam nəşrkui 200 üsü qeydkirvalışkılı bağı Azərbaycan Respublike Prezidenti Sərəncamır nəzərir fuvi tədbirdiri planıçını guivalıllı Bakkıi Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi tərəfilli 26 mizir təqdim kirivalmə:

Azərbaycan	Ərəb	Xınalıq	Ləzgi	Türk
Alman	Fars	Macar	Udi	Yunan
Avar	Fransız	İngilis	Urus	Ukrayna
Çin	Gürcü	İtalyan	Talış	Yapon
Armanı	Hind	Kürd	Tat	Cohod*

\* Kakui dövrür də kitab ispan, portuqal, indoneziya, holland, polyak, çex, bolqar hanam cürə mizillim çap kirival nəzərir aftijmə.



**“Kitabi-Dədə Qorqud”u alman mizir ilk  
çevirmişkuivali hanam nəşrkuivali 200 üs qeyd kirivali  
haqqır Azərbaycan Respublike Prezidenti  
Sərəncam**

2015-ci üsür Azərbaycan xalqi mədəni sərvətirdiri xəzinər müstəsna cigə çixui hanam əsrdiriqilli sakolu milli-mənəvi varlığı cürə gounundə tərkib hissədiru çevrilmişbiqi “Kitabi-Dədə Qorqud” abide alman şərqsünas alimi Fridrix fon Dits tərəfilli ijar çıkağival, nəşr kuival hanam cine elm aləmu muhukuivali 200 üs tamam guiqomə.

Laffaxi müddət ərzir “Dədə Qorqud” dastanırdırışkili bağ-  
lı ixer sayır araşdırmad çixxival hanam qorqudsünaslığı cürə  
çinə sahi ginəgi formalaşdırmışkuivali istiqamətir mühüm an-  
kırdır fatkuijitmə. 2000-i üsür “Kitabi-Dədə Qorqud”i 1300 üsi  
yubileyi YUNESKO-yi kúrilli beynəlxalq səviyyər təntənəli  
qeyd kuival abide tədqiqi tarixir taza mərhəle mıküi dalıg  
qıijşəmə.

Milli-mədəni irsi yaqqınyə yaşatmışkirival hanam taza  
nəslinzi azərbaycançival ruhur tərbiyə guvalıllı “Dədə Qorqud”  
dastanırdiri çixi əhəmiyyət nəzərir fuviyə, qorqudsünaslığı sis-  
temli fəaliyyət təmin kirival məqsədilli Azərbaycan Respublike  
Konstitusiye 109-cu madde 32-ci bəndi çixidə çixxüyə qərarır  
tuvretmə:

1. Azərbaycan Respublike Mədəniyyət hanam Turizm  
Nazirliq Azərbaycan Respublike Təhsil Nazirliq hanam Azər-

baycan Milli Elmlər Akademiyəşkili çınardə, Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi, Azərbaycan Respublike Prezidenti kolu Bilik Fondui hanam Azərbaycane Şizirğozui Birligi təklifirdir nəzərir fəviyə, “Kitabi-Dədə Qorqud”i alman alimi Fridrix fon Dits tərəfilli ilk çevirmişkui, nəşri hanam cine elm aləmir məxubiçise 200 üsi haqqır fəaliyyət proqram hazırkuiyə təsdiq kirivalıxcimi Azərbaycan Respublike Nazirirzi Kabinetir təqdim yaxkitoa.

2. Azərbaycan Respublike Nazirirzi Kabineti sa Sərəncamıllı qabağır kagui məsələd həll yaxkitoa.

**İlham Əliyev,**  
Azərbaycan Respublike Prezident

Bakıki kəla, 20 fevral 2015-i üs.



**Henrix Fridrix fon Dits**

**(1751-1817)**



## ***Fon Ditsu məhəbbətilli...***

*1815-i üsür görkəmli alman şərqşünasi hanam diplomati Haynrix Fridrix Fon Dits Azərbaycan (Oğuz) dastan “Kitabi-Dədə Qorqud”i sa boy alman mizir çevirmiş kiritomə. Fon Dits Prussiye ilk səfiri ginəgi Osmanurzi dövlətir işləmişqi vaxtır kajkii cürəbəcürə Şərqi kuteşizisediri içir eşi kuteşizjitseduru cürə münasibət taşixkireşəmə. Seil faşixkui qəhrəmanır, süjetirdir hini külli tugayi yunan mifirdiri lıqreşə, oxşaşvaldır, paralelvaldır, oxşamışkui cəhətirdir sa xilağajşəmə. Hə eşi səbəbirdiri görə hə, nəşr küi tərcüməxçimi “Dədə Qorqudi” boyurduri içir “Basati Pülör kalle təpər affidə kili boyu” boy seçmişkirtomə. Basatyə Odissey, Pülör kalle təpər affidəyə Polifem arar oxşaşval, süjet xəttir paralelval Fon Ditsu imkan ləkirtomə ki, “Dədə Qorqud” dastani ədəbi şəcərə tugayi panüsürduru cılaguitomə.*

*Hanam Fon Ditsi həhinəne tərcümə dərin müqayisə affi təhlil üstür qurmuşkui mikii cuğabırdır çinə cigə Berlinir çap kiritomə. Seilim, 1815-i üsür “Kitabi-Dədə Qorqud” dastani cine elmir təqdimat guitomə. Hinəx fofuxurdur italiye, rusi, türki, franse, almani, amerike, Azərbaycani aliminziri estafeti Fon Ditsişilli tençüqyə çixi hanam mənə affi, zəngin hanam rangbarang Qorqudşünaslığı cinə yaratmışkirtomə. Sa minvalıllı arallı 200 üs laffaguitomə.*

...2015-i üsü fevral vazi 20-ır Azərbaycani Prezidenti İlham Əliyevi ezi kúrqukingonında hadise 200 üsüşkili əlaqəli ixer sa vacib Sərəncamu qul cêfirtomə. Də Sərəncam görkəmli şərqsüinas alim, XIX əsr alman filologiyə romantizm cərəyani ən ixer muxüqi nümayəndənzişilli sadu qi Fon Ditsi ruhu Dədə Qorqudi xələfinzi tərəfilli hürmət hanam minnətdarvali siyasi ifadər affijmə. Sediri görə, 2015-i üs təkə Azərbaycanu vaa, cine filologiyu, qorqudşüinasvalu çinə bayramu çevrilmışqijmə.

Oxucu təqdim kiri eşi kitabır 1815-i üsür Fon Ditsi şizi öncuğab hanam “Dədə Qorqud” kitabır affi 12 boyi sadə – Fon Ditsi seçmişkui “Basati Pülör kalle tərər affidə vibi” boy daxildəmə. İlk Berlin nəşriqilli 200 üs laffaxivalıx lepişqalım alman alimi “Kitabi-Dədə Qorqud” dastani timsalır Azərbaycan xalqi mənəvi potensialu ləküi havar qiymət sa qebirir eşiği aktualijmə. Hanam kirağ kin həm sevinmişküiqomə, həm də qürurlanmışküiqomə ki, bəşəri dəyərdir sistemu daxil biqüi kılondə Dastani sa parça hanam Fon Ditsi qiymətfi öncuğabırdırı tərcümə aparıcı cine mizirdirir işiq üzü dəxitomə. İnam atmə ki, Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi hanam Azərbaycan Yaradıcılıq Fondi həzirkui eşi kitab millətişilli, dinişilli asılı könundəvalıllı büto oxucunzi ungumullu 200 üs səqilli əvvəlir Fon Ditsi ungumur oyanmışqüi həyəcan façkırmə.

Çixi alim “Homerisəşkili müqayisər taza aşkar kui Oğuzi siklop” žuu affi giriş öncuğabırdırı axırır hasım şizqoşəmə “Də heç sa dugunkui zəhmət sayılmış guijimə. Laffaxi dövrü qaranlığırdır işıqlandırmışkirsəxçimi şirəşilli hana sa zəhmətişilli istifadə kirgozi şirum dənə qiqağım minnətdar küidurmə”. Də hasımım qişəmə.

Henrix Fridrix Fon Ditsu hanam bitini qorqudşüinasırzu dərin ehtiramyə məhəbbətilli,

**Kamal Abdulla**



# HENRİX FRİDRİX FON DİTS

*Homerisəşkili müqayisə təza  
unġui Oġuz siklop*

---

*Kitabi-Dədə Qorqud.  
Basat pilor kalle təpər aġtidə biki  
boy bəyan kiridəmə*

Berlin - 1815 / Baġġui - 2015





**HOMERİSƏŞKİLİ MÜQAYİSƏR  
TAZA UNKUI OĞUZ SİKLOP**

Gizli missiye məsləhətçi hanam prelat

Henrix Fridrix fon Ditsi

tərəfilli təqdim kiretmə

Halleyə Berlin, 1815.

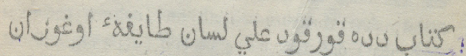
Halle yetiminzi zoe kitabxane  
komissiyar



## PÜLÖR KALLE TƏPƏR ATTİDƏ, YOXSA OĞUZI SIKLOP

### Tatar-Türk mizilli

1. Yə də başlıq fuvı kuteyazi ilk səhifər hasım sişqoşəmə.



کتاب دره قورقود علی لسان طایفه اوغوزان

Də “Oğuz xalqımızilli Kitabi-Dədə Qorqud” - çirivalmə. Eşi misi foliantır affi (hissə) e şərqi kuteyazi külliyyatır 61-jimə (61-kıçıqanisa). Drezden krali kitabxanar affi hə kuteyazı hətta səhv biqiqağı, iş çisəşkili tamamilə sa (*Paulus haqqır xatirəd. IV hissə.s. 13 N 86*) kaköarmə.

2. Hinə başlığıi kitabi məzmun ifadə kundəzağı, hanam sa müəllif təxixkundəzağı çətinlik yarat-

mışkinkûijmə. Hanımzağı likuvurdur eşi kuteyazışkili miqelilli tanışkirval ixer vacibmə.

### 3. (Kuteyazi) misi girişir hasım çiriqomə:

Rəsul Əleyhissəlami (Məhəmmədi ruhu salavat) zamanıx miqel ailənzişilli saar Oğuzurzi birincidur kısan muxi Qorqud bii (bii-Dədəcîini sazadmə) çiri sa ər qaldırkûitomə. Hini ya liqâğı kəarşə. Kakui qebiriş hər cür xəbərdir çireşə. Ğuşari hini ungumu ilham ləkireşə. Qorqud biyi hasım çireşə: Axır zamandırır Hakimiyyət gənə Qayış ləkilkirmə hana hini kutaşilli heç kişəş tençiqnkuijimə. Eşijgə axırzamanhiyə qiyamətirlağa davamkirmə, Kirağım davamkiri eşi Osmanlı nəslı hökmranlığ nəzərir çixirqomə. Hini eşi oxşar ixer cürə fikirdir çiritomə. Qorqud biyi Oğuzurzi bito gıran məsələd həl kitarşəmə. Hini ya yiqqâğı kəarşəmə: Qorqud biyişkili misləhət kunundə hecê kitarışəmə, hini ya liqâğı cəmähətu bəgəm kəarşəmə. Hine cuğab çipxuya (cuğabu uyğun) hərəkət kitarşəmə.

4. Osmanlı nəslu gui işarilli muxijmə ki, eşi müqəddimə Osmanlı sülalə bərqərar qi vaxtırdırır sişdəmə. Ancaq seil Dədə Qorqud Osmanlı sülalə

yarlanmışqisəqilli qabağu – Məhəmmədi vaxtu cüm  
aid kinküidu: Yə “Oğuznamə” kitabır səqilli qabağır  
kaküi həqiqət taşixkuişəmə ki, hu 9-cu əsriqilli (yozji  
əsr) qabağır yaşamış anküidişəmə. Yə ixer məzmunuş  
çıkırsəqilli qabağır səşkili kilival attı məqamırdırış  
çıkırmə.

5. Müqəddimu kaği cigə hə, Dədə Qorqudi  
nəsihəffi kəlamırdırmə. Birinci hasımijmə: Ğuşarix  
saskuində, ve dalıg düz kaukjimə. Eşisediri (nəsihətli  
kəlamırdırı) e kuteyazi təxminən sa səhifə koşnu  
səhifə cigə cixtarmə. Hasım dəxiqomə ki, nəsihəttir  
bito faqındəqağım, ixerjit “Oğuznamə”r affisəcîinni  
üçüncü çinə hədmi seil əlavə kuijitmə.

6. Kitabi Dədə Qorqudi mizilli caxşiyə, hana  
ikinci çinə hədmi davam kiriqomə.

Dədə Qorqudi ciritə – ləkpişta, e xani, ya ciritəo:

Ağzı açmışkuyə žor affi sa ğuşar öymüşkirmə və  
i.a.

7. Hu, (Dədə Qorqud) Ğuşari tərəfilli Məhəmmədyə Əli tərəfir laffiktomə. Məhəmmədiyirzi (Musalmanırzi) bito kiçebirdirir hasım kəarmə, ancaq

farsi dinu (şəhi) mənsub yondə müəllifirzi (sünni) xəlifə Əli xatırlamışkündə Məhəmmədi ailu və sələfirzu xeyir dua ləkirtomə. Seilli hasım nəticu kankuidurmə ki, təşəbbüsçü, yadam kajkidu nə hənəfi, nədəm Osmanlı qidimə. Dədə Qorqudu kabıǵsını, e “Oğuznamə” kiçebir taşixkuisəçcini, hine farsı dinu (şəhivalu) mənsubqival çininkuisu səkəm ixer məntiq qomə.

8. Eşi təhrifirdirix totix 2-ci səhifər xınıbirzi xasiyyətidir məsuliyyəffı çinə Ozani çiritomə, xüsusi sərlövhəşkili sətke sıralamışkui qeydilli ləkirtomə hanam 3-cü səhifər lanfını davam kuişəmə.

9. Səx totix birinci Bikac Can (Xan), ikinci Salur Qazani (zoa) yaǵmalanmışküival, axırınıcı kuudə – 11-ci Salur Qazan qazamatıllı azad küival, 12-ijim İç Oǵuzu Dış Oǵuz düşman küival başlıǵıllı 12 (yəhəz kü) tügayı hekayə sırilli ləkuidəmə. Eşi bito hekayədirir Oǵuzi xandırırzi bədbəxtvalu düçar küivalışıllı, yadam Miçə dəryahi Asiye sahildirir muxondə yunanurzu qəhrəmanvaldır taşixkuisəşkili bito tügayı Oǵuzu matiryal unkurval mümkün yimə. Seil bəzətmişkuyə yaddaşır yezzini, yadam uydurmuşkui xüsusi aile xatirəd affijmə.

10. Müəllifişilli çiktörşun, hər çinəq qabağır kiçebir affi hadisədi dövrü haqqır sətke nəticər kakui qəti zamanı müəyyənlik affijimə. Siftəx lepişsini hasım hüsab kinkuijmə ki, bito hadisəd Dədə Qorqudi dövrür qisəccini tomə. Lakin hini heçcə həhini züvilli nağıl kuijimə. Hu ancaq cürə-cürə məqamırdırır misləhət ləkirsu peyda kuitomə, ixerim hadisədi axırır Oğuzurzu xeyir-dua ləkirsu dəxitomə, sə bitindəsediri zuyuş Oguznamə çitarmə. Sə xeyir-duadi ifadəd yik cürəbəcürə hekayə axırır likuvurmə hanam muxükim-kuijmə ki, fa nəticu kanə. Də cuğab (Oğuznamə) seil Oğuzi kiçeb, yadam Oğuzi tüigayicini (keçmişicini) gispixinkuidəvimə. Əksinə, də Oğuzurzu əlavə yazı, yadam Oğuzurzu həsricini aydınlaşdırmışkirval lazımmə. Əgər hekayədi hər də təkbətək tam hanam bitgin biqiqəşini, də Oğuzi laffaxi dövr adlandırmış-kireşəkoa. Ancaq müəyyən sa hadisə qisəx totix Dədə Qorqud üçüncü çinə hədmiçini hə çirivalıllı, hənnəm təhrif hanam xeyir-duayıllı məhdudlaşmışkoarmə. İxer güman ki, “Oğuznamə” ifadə dax-dax təkrar küizağılı bito kiçebu hə zü ləkirsu xidmət kırıqomə. Hanım kuijmə ki, kiçebi əvvəlki səhbi tərəfilli kiçebi üstüx totuxi səhifər Kitabı Qorqud adlandırmışkuival



hine görəmə ki, Dədə Qorqudi xeyir-dua dax-dax peyda küival affızağılımə. Yə sin-kuni qeyd kuiyə sübut kuijmə ki, Miqel Şərqlinzi hozi ədəbi məlumatır-dırır, çininkuijmə ki, heç vaxt dəqiq biqdurvimə. Bitə eşisedirilli hinə qənaətu kanküidurmə ki, kiçeb üçüncü çinə mux̄onundə h̄ədmi tərəfilli kajkiqomə. Də ehtimal doğurmuşkiriji həmə ki, çiri hadisəd açıq-aşkar, tamamilə cürəbəcürə, sarçinəsəşilli fərqli dövrdürüllü süzülmüşhiyə kağıqomə. Hasım ki, Miçə dəryahı sahilir affi Yunanırzişkili hadisəd hanam İç Oğuzu Daş Oğuz düşman küival hadisəd ixar hana, Oğuzurzi soyköküi dövrir affi, hadisəd sam azır üs qabağır qiqomə. Eşizjgə Dədə Qorquduş iştirak kinküijışəmə. Də h̄ədavət üstür zu çəkilmışbiqi mü-qəddimərim mux̄ukqomə. Eşi cigə Dədə-Qorqudi Axırıncı oğuzur mux̄uguisse əvəz hine ilk oğuzur mux̄uküival çiriqomə, çünki oğuzi milləti soyköküçününü pşoa azır üsüqilli ixer əvvəl yaşamışqiqomə.

**11.** Bütə eşijit e eşi kiçebir məlumat ləkui yikinci hekayəşkili təsdiq küiqomə. Hə hasım sizqomə:

بساط دېڭوزي اولدېڭوزي توي دېان ايدېڭ

Eşi “Basati Pülör kalle təpər affidə kili boy bəyan kitarmə” hini çiriji.

Pülör kalle təpər affidə bədəni ölçü hanam guji görə qaşqalığır sa pil affi zıbiğ hädmiçini taşix-kirtomə. Hərfilli Pülör kalle təpər affidə, yadam pil qaşqalığır affi eşi zu (S c h e i t e l – A u g e) hini həhinə pite görə fuvidəmə. Də yunanırzii Siklop, adlanmışbıqıi hər cəhətilli Homerisu oxşaş kakui cürə siklopurduruqilli sətkəm ixer məlumat ləkiri həmin varlığmə.

**12.** Ancax miqəldirir daxijmə ki, Oğuz Siklop yunanırış vimə, əksinə ən ixer yunanırziji hinəşilli əxz qiçomə. Əgər yunanırziji qədim dövrü aid qoşəqi, onda Oğuzurzim eşiğə uydurmaçini hanıfən taza yimə ki, Dədə-Qorqudi müasir hüsab yaxkəa, çünki eşi boyur Dədə-Qorqud Pülör kalle təpər affidə kolu tək oğuzurzu qarşı duşmanval kirisu danışığırdır çikuisu larkirtoyimə. Həmdə hu il hanımzağı peyda kuitomə ki, Basati Pülör kalle təpər affidə bikisoxtotix şən məhniid qoşmuşkirisu hanam xeyir-duad çirisu. Çinə tərəfilli boyi əvvəlir oğuzurzi əjdad biqi Oğuz xanış cuğab kuitomə, həmçinin cürə oğuz bəyirdirim

ələlxüsus Siklop biki, boyi qəhrəman Basati bi Aruz qoca hine müasiriçini taşixkiritomə. Də taza sa dəlilmə ki, Dədə Qorqud tək əylənmişkuisu qədim dövrür çixiqomə. Çünki həm oğuz, həm yunan siklop uydurmaçini movcud küival ixer rəhət kuitomə. Lepiştovi ki, hoz izah hanam dərk kinkönundə eyne kona dövrü kökurduru malik ankuidurşomə.

**13.** Dədə-Qorqud zu affi hədmi yaşamışqisu e şübhəkirisu heç sa əsas affijimə. Lakin hinə üstür affi girişir çiri hanam cürə faktırdırı sübut kui, hanam Oğuznamər taşixkuisəçini hakimiyət hozi biyırzi kutaşılı çiqüi oğuzurzuşkili çinə dövrür yaşamışqiqomə. Zı hine ixer inqervalu hanam həhozi oğuzurzu haqıllı misləhətçicini hanam hozi ixer təhrif kirisu inamkəotmə. Də hodur aba, dədə, yaxud biyi lıgabım sübut kiritomə. Zı hanımzağı əminatmə ki, hu, biabadırış yeşini qədim məlumatırdırım muxuqi, hine müasirizum nağıl kui, yadam həkiqilli tamamilə cürə sa formar çəşiyə yaxıjmə. Kiru muxisəçini cəməhəti içir Oğuzi xanıxıllı sa kolı işlənmişküi biyırzi cuğabırdır hanam qayda-qanundur ilk dəfə Dədə-Qorqudi tərəfilli toplanmışqi hanam Oğuznamər siztomə. Lakin məğribirzu məxsus bito zamandırır lepışın-

dəqəği, Dədə-Qorqudi həhu kü azır üs qabağır baş vermişküi hadisədi şahid, yadam hinə dövrür fəbiqi şəxsiyyətirzi müasir hüsab güman kirival qeyri-mümkünmə. Zı əminatmə ki, hə kiçeb hinə yazılı, yaxud şifahi məlumatırdırı görə üçüncü çinə hədmi tərəfilli sizi hanam Dədə-Qorqud hozişkili çinə dövrür yaşamışqıqoyiqim inqerirzi arar cavan Oğuzurzi misləhətçi, hörmət affi hanam seçilmiş küi çinə şəxsiçini ləkuitomə. Zı eşisu əminkiriji həmə ki, Dədə-Qorqudi heç fel həhinənəşilli çıktondə, həmişə misləhətçi, yaxud xeyir-dəhə ləkirğöçcunu peyda kuitomə. Lakin əsl məhillif hanam toplamışkiriği dövrü haqqır şirəş məlumatırdır fəndəzağı kiçebi qədimvalu şübhə yaratmışkirəffigoa. Hasım ki, yə ən dənə əsaslandırmışkiretmə ki, Osmanlı sülalə meydana kaküivali haqqır gijə nəzər ləkuiqəği hə də yabkuijmə. Də təkcə tatar-türk miži qarışığışkili yimə, həmçinin sizgöe üslubu kəviküival hanam kobudvalışkili sübut kinguiqomə. Hasım ki, eşise hər kustajı (üslub kəvviküival hanam kobudval) Osmanlı imperiyaqilli ixer qədimtomə. İlk vərəği dali ijar eşise çinə osmanlı tərəfilli zu gümankirval, oğuz miži haqqır e fikir bildirmişkuisini sətkəm aydın küijmə.

14. Seil affi miş e “Oğuzname” girişir kire tatar-türk miziqilli cürə sa zad yimə. “*Asiye haqqır xatirəd*” I cild s.165-166 . Oğuzurzi əvvəli Türkyə Tatarırzı savalış həməliir kabıği xalqırmə. Çünki Monqoli<sup>1</sup> xıdıl Oğuz xani eşi küstadu hinəne hakimiyyəti kanık birləşdirmişkuidşəmə(*Yenə orada, s.158*)

Oğuz kisəx ixer hana hine xalqırzıi içir şübhəsiz ki, ixer dəyişiklikirdir qıjmə, hozi çinə hissəşilli təzə xalqır yaranmışbiqıdurmə. Çinə hissi həhozi zu dəyişdirmişkui ki, dəm hana taza dialektirdir yaranmışkuisu səbəb qıjmə. Lakin qədim Oğuzi xalqı davam düz xətti üstür affıjmə. Hanım xalqırdırım fabıqdurma ki, Oğuzunzi zuyi qanadır həhozi mişirdir qorumuşkuyə vaqqındəmə hanam çinə nəslilli fū nəslu ötürmüşkuidəmə. Hanımzağı ki, seildirir affi Osmanlı sülalədiri binövrə çefi I Osmanlı bı Ərtoğruli dövrür lanfını affi dövrüşüllü bəhs kitarmə. Də subut kirisu iş Bizans tarixçinzu istinad kuyə çininküijmə ki, hozi hökmdarır Oğuzi nəsilışilli qii Düz Alpu layə çıxmışkuiqomə. Hine Oğuz xalqı hökmdar qi şi Oğuz Alp (cürəsım Süleymani gadam cıtarımə), Yunanırzışkili hədavət çukorşunu dənə çinə vaxtır gujlu sa hakimiyyətu malik kuitomə. Oğuz Alpi şi Ərtoğruli

dövrür Oğuzurzi Tavriye(Krım) daxilir ixer torpağır-  
dır cixirtomə. Nəhayət, hine gada Osman Sülalu  
həhinəni zu ləkirtomə. Ştritter *Populyar xatirəd III  
cild s. 531-533*. Dequiqnesi Şərqlinzişilli kajkii məlu-  
matırırım səşkili uxşaş kagoarmə. Hini subut kirqomə  
ki, Türkmən zu affii Oğuzuryə sa biqiidurmə, ğozu-  
şullu sekə dəstən Avropar pixi hanam Uzlari ginəgi  
tanınmışbiqıdurmə. Yəqin ki, dur Uzlin Uzia ölkəli  
kabiği hanam dur bizansırzii tərəfilli Qafqazışkolu  
sıxışdırmışkuidurmə. Ştritter III c.s.807. Hoz Tür-  
mənir Səlcuqlinim Xorasanıllı ladırkuiyə hinel  
məskunlaşmışlıbiqiidurmə. Səx fofux hoz yerdəyişmə  
611-ci üsür (1214 xr.) mıkır zuu çəkilmışqi I Osmani  
aba Süleyman şahi rəhbərliqvalır misi Asiyar hozi  
birinci hərbi yürüşürdür kuitomə. Lakin hoz Mon-  
qolurzi tərəfilli dalıx çebilkuyə Azərbaycanır kabığ-  
tomə. 616-cı üsür Süleyman şah pxu azır orduşkili  
tazadan Misi Asiyar hücum kuyə hanam Fəratır  
kiidmə. Hine şi Ərtuğruli Səlcuqurzi ölkə ikonimur  
həkimiyət möhkəmləndirmişkirtomə. Hu, 680-i,  
yaxud 687-i üsür (1281-1287 xr.) kilitomə hanam  
hine şi I Osman hine varis qıidşəmə. *Dequiqnes  
Hunirzi hanam Türklinzi tarixi 4-ci cild, s. 353*. Sediri

bitindəsediriş aydın kûitomə ki, həqiqətənim, Ərtoğ-  
rul Oğuzi mişi İkoniumur - Səlcuqurzi olkar  
çikağıdmə. Lakin Ksan tarixçi qii çixı dostur Raysyə  
Rəşidi zı sa əl şifahi inandırmışkuişəmə ki, Osmani  
monarxiya möhkəmləndirmişkirsu işğalu başlamış-  
kirisu hine ətrafır tək kü azır türkmən, yaxud Oğuz  
faqidmə. Seilli hasım sa nəticə çıxmışkuiqomə ki,  
Oğuzi miş hakim biqiyə vaşınınguidəvişəmə, hanım-  
zağılı ki, səlcuqunzi türki miş çiri miş Misi Asiyar  
hökmran mişşəmə, lepişindəqəğı ki, çıkırdur kúsa  
mişir (türk hanam Oğuz) sar-çinerzi rəhətvalıllı başfa  
anküidurmə, cim ki, həki rusuryə polyakır sar-çiner-  
zişkili çikınguiqoqı. Sa nəticilli, Oğuzi miş məfhum  
həhinənullu dugunküiqomə hanam səx fofux Osman-  
linzu türki miş məfhum cigə çixirqomə. Osmani hinu  
zu həhinəne hanam varisirzi tabeçiliyir affi qarışıq  
xalqırzu geşi xisəççini, vaxtilə Türkmənistanıllı  
kabığı Səlcuq adlanmışkui çinə ailər züvol çəkil-  
mişkui tayfe başçınzış qarət kirisu hini zu hinə tayfu  
ləkuitomə. Cuğab həmin kiçeb oğuzi mizilli qələmə  
almışkuiivalışılıllı küiqoaqı hinəga hinə dövri şərəhət  
nəzərir fuyiyə çininküijmə ki, də I Osmanıq ixer əvvəl  
qələmə alınmışbıqitomə.

**15.** Eşi yazı mövzu affi hekaye məzmunuşkili miqelilli tanış kûisu Oksus ulkaqilli otikolı Asiyeqilli sakolu(qərbir) Oğuzurzi arar çinə siklopu – sagalağa təkçə qədim yunanır unkursu uydurma çinə varlığu raz kakondəval hər çinəğu dəxival təhəccüblü ankûijmə.

**16.** Yunanırzı qaşqalığır çat pilor affi Pülör kalle təpər affidə pşoa növüş söbət kiritomə. Hozı həhozi zıvol qaşqalıği urtar affi yeganə çıxı, çat plori görə fıvtarqıımış. Polifen 200 fut ixəvalır ən çıxı dori mikarıqıllı çıxı kotan kutaş çiküival muxîsəccini ginəgi hozim zırığ divirdiri şəkiler təsəvvür kiritomə. Hoz vəhşi hanam alçağ hərəkətidir kiri hədmiçcini təsəvvür kiritomə ki, səşilli heç sa qanunu, ədalətirdirü hanam dinu riayət kitondə həyat – siklopi həyati ifadə zərb-məsəlu çevrilmişqitomə. Də buto siklopurduru aid qii ümumi xüsusiyyətidiridirişmə.

**17.** Birinci növi eşisediri Arqos, Brontes hanam Steropes adlanmışkui pşoji aidijmə. Çirisediri görə, eşijit Solus hine xinimkır Antışkili çinardə yaratmış-kuidəmə. Eşijit Ğuşar yişəmə, lakin ğuşarduru oxşar hüsab kitarşəmə. Hozı bi Solusi tərəfilli çipxiyə



cəhənnəmir fatkirtomə. Lakin Yupiteri hoz azadkiritomə ki, ešisum Beremnit[ıldırımı kâcın] düzkirsu. Hoz həmçinin kölə ura düzkiğöziçini Vulkanu xidmət kiritomə hanam Lupara adar hozi həhozi emalatxanad faqtomə. Hoz Beremenit düzkuizağı Apollo tərəfilli yibirtomə.

**18.** Eşi mifoloji Siklopuşkili kire dalıg affijimə. Həmçinin heç kişu muxijimə ki, sediri haqqır ya düşünmüşkœetokâ. Hoz yunani şairinzi tərəfilli quru züvoli işlətmişkui, sefkê laffaxisəxtotoxum romalı şairin hinelli çim yıqqağı, hanımım istifadə kireşə, dəm hozi yazıdırır ixer darıxdırıcı görsənmişgoarmə. Şübhəsiz, göziş Yunanırzı ilk sakini məğribilli çıkabığı, yaxud hozi hane nəslirzi məğrib ulkar kajki haqana rəvayətim affidəmə. Lakin eşi rəvayətirdiri sa hissə züvol dəyişdirmişkirvalıllı, sa hissə yunan mizi ifadədişkili əvəz kirivalıllı, bəhizjitim mühəllifirzi tərəfilli zövq xatirinə əsassız əlavəd hanam təhrifirdir kuyə muxönundəsum biqitomə. Hasım ki, rəvayətu gisxui xi hadisəd hanam şəxsirzi həhozi əvvəlki donu qayıtmışkuival faydasız həzabıq cürə sa zad yimə. Də hasım kuitomə ki, Makrobius hanam Siseroni qeyd kuisəçini ehtiyatıllı leşiri zırığ zu kuidur həyasız

hüsab hanam ğuşarırzi həhozi cigədirilli qovmuşkiri yuķi təsəvvür yaranmışkuival anguijmə.

**19.** Siklopurzi ikinci növ zırığ tikintid başa çatdır-  
mışkiri sənəhəti hədminmə. Ćirise görə, Arqus ulkar  
haqana sa Praotus Likiyallı saskui yik siklopuşkili  
gəçişi Tirinf şəhər aşə. Eşi şəhəri ətrafır affi dıvardırı  
ən misi kaçındır sam-sam qoşqur lakui hayvandırı  
tərəfilli çıkankuijmə. Mikene şəhəri duvari dalıgır-  
dırım hozi tərəfilli kuival çiritomə. Straboni içir pşoa  
labirint affi Nauplax miqel affi mağaradim Siklopi  
dalıgval qeyd kiritomə. Sa mənayır müəyyən heyre-  
tamiz hanam satəhərkiri dalıg kitorşunu eşiği “Siklopi  
ans kirival” zu gefjitmə. Hasım hədminzi kolu hozi  
nə eybəcərvalıllı, nə də sa pil affivalışılı çikirtomə  
Hoz mifoloji siklopişkili tək də ümumi cəhət affi  
haqana zırpığozıçını nəzərilli laffifaorkirval lazım-  
mə.

*Reburque et vires et doli erant hi operibus – lıgıld  
hanam bijvali guj dalıgır ijar qalfırkôarmə.*

**20.** Eşiğə Qərbi İberiyaşkili Məğribir affi Xəzər  
dəryahi aran yaşamışkui Albanır nəzərir çıpxırval  
lazımmə. çünki hozu Siklop hömür laffaxorkirsu

hədət kuidur cıtarmə, hanımzağılı ki, hoz ucaboydur-şəmə, zilivalyə mal vaq̄q̄ındəvalıllı məşğul k̄oarşəmə. Siklopur hədmi q̄andəgoziçc̄ini qələmir ləküzağı Skifir şimalu miqel yaşamışk̄uiğozı ixerdur Siklop adlandırmışk̄uidurmə. Hanım zağı ki, hozi hanım hədmi q̄andəzağı gunahlandırmışk̄itarşəmə.

21. İkinci növ Siklopurdur sa təsəvvürmə. Də haqana yimə. Dalıgırdırıq̄q̄ılı ixer hədmini kiru haqana hədmin hanam haqana tayfaçc̄innı vaxiyə pixitomə. Eşijgə şiru Oğuzurzışkili müqayisər sətkəm miqel affi yeganə sa şəxs ank̄uidmə. Leş eşi üçüncü Homeri Poritem züm Siklopuq başqa sa zad yimə. Trinakria, yaxud Siciliya adar yaşamışbıq̄ı cürə Siklopır havar faşıxk̄ui ikinci sinfu aid kinink̄uidurmə, çünki hozişilli bəhəzdur nə Homerişilli yi q̄adan təsvir kuitomə, nə dəm, hər fa çinə mühərririşilli eybəcərligvali görə nəzərir kak̄uişəmə.

Hər çinəq̄ qabağır, bütö kona məlumatıdır: Sicciliye Siklopurzi adar ilk sakinir k̄uival təxminən Peleqiçillı pan üs hana İtaliyalı seil kak̄uival hanam Pinokirzi tərəfilli ilk sakinirziçc̄inni görünmüşk̄uival Sarçinəsu uyğun kak̄uitomə. Çünki hoz Lilibeis kör-

fəzir şaqqıltıllı vuvri Etna mıde ətrafır məskunlaş-  
mışbiqtomə. Dəm hozi uraçıvalışkili məşğul kúi fikru  
kəpxuyə çikaguitomə. Nəticər, eşi siklopurduri növü  
görə Vulkani uraçi xidmətçinzi kınəkı faşixkinguival  
mümkünmə. Hozı görünüşü haqqır vacib muxûkûiji  
həmə ki, hoz ixer zırığ biqıdurmə hanam ziyartıdırıllı  
cəbıǵıi skeletirdirix oxşarval mübahisə kəxirtoyimə.  
Də, ən dənə, eyni zuulı ikinci növ Siklopırdır ayırd kiri  
fürsət ləkirtomə. Hoz yaşamışbıqıi *Siklopum skopuli*  
qayadırır həki Faraqłioni zıvili kôarmə. Kataniyani  
şimal tərəfişkolı miqel Val di Demoneni şərğ falırdırır  
hasım cür puşoa mıda affidəmə.

**22.** Lepiştóa ku Siklop -Oğuzurzii hanam Ho-  
merinzi fa məqamırdır sar-çinəǵu uyğun kakúi hanam  
fa təfsilatırdırır Homeri tamam sas zənkilqıtoaqı.  
Çünki kin eşiǵə Polifemi haqqır muxûisəqılli sətkəm  
ixer Pülör kalle təpər affisəş fompuxırtomə.

**23.** Çinə Oğuz halamxeri sa qə kalli mıkix kilbıǵı  
çinə mısami kolı kakúitomə hanam hoziş çinəǵui  
kixilli latıxkúitomə. Pəri çinə gada çini çikakúitomə  
ki, dum ixer çixi hanam kallar plor fakúitomə.  
Hanımzaǵı hini zu Pülör kalle təpər affidə gefirtomə.

24. Homeri həhinəni Polifem Neptuni şî hûsab kuyə, mənşəyi haqqır heç sa məhlumat ləkuidəvimə. Bəhizgozi hu Neptuni Nimfe Toza, yaxud Amfidriteşkili, cürəgozim hu Elatusi Nife Ştilbe, yadam Aminaşkili meydanır çıkabığidmə çiritomə ki, Elatusişim haqanilli Arqanavuturzu məxsustomə hanam cürəgozuçcunu hum hädmi köeşəkoa ki, gəmir zoa atkusu.

25. *Rissi* Dis 51. hasım hûsab kirtomə ki, siklopurzu həhozi kujalkir, ətrafır hərlənmişkui vəziyyət dəxival hanam qonşunzui hücumkuyə hoz qarət kirivalu sa pil ləkırval alleqoriyamə. Eşi ideyar məntiq qoyimə. Cürəvalır düzqomə, yoxsa səfqomə: kusta siklop [hine görə] tək pililli təqdim kiretmə ki, hana hinəş məhrum kininkuisu. Rissi gənə əlavə kirtomə ki, ixer şahidirzi görə sa plorlu hädmin biqitomə. Də fa dərəcər düz küji, eşise kiru dəxli qoyimə, çünki eşijit kire il söbət açmışkiri Siklopurduruş yimə.

26. Tüisəxtotux Pəri dədi qundağkuiyə vaxi pixi gada –Pülör kalle təpər affidə Oğuzi bəyirzi mısami kolı unkurtomə hanam Aruz qoca çiri çinəğu hu fuvurtomə ki, hine gada Basatişkili çinardə yax

tərbiyə ləkitoa. (Ancaq hinu) Ayrılmışbiqi dayəd hini guclu maxarix qandəzağılı tab kəxinbiqində kilitomə. Hu çıxıkuizəncini anskir kilinzi hanam cürə h̄əyəlrizi kitr hanam tōpurdur qandə çaxşirtomə. Hanımzağı hu zollu qovmuşkirtomə.

**27.** Homeri Polifemir hanam cürəgozi eşi həyat dövri tamamilə fikirlərtoyimə.

**28.** Pülör kalle təpər affidə Oğuzurzi tərəfilli xidqisəxtotux dədə hini kolı kasiyə ıstalır sa mihəçil axşirtomə ki, hine gujullu hu qılınıçıyə oxuş yaralanmış ansi. Hə, həhinənu əmin fiyə miçə mıda - Şvartsberq çiri çixi çinə mıdar məskənkirtomə hanam soyğunçuluğvalıllı yaşamışguitomə. Yaralanmışgoundəse haqqır Polifemir heccəm muxūguitoyimə. Pülör kalle təpər affidə hinəşkili ümumival mıde kallar yaşamışkuivalır hanam qayda fonundə, yadam Siklop həyat sürmüşkirvalır affijmə.

**29.** Polifemir hine yaralanmışkounundəvalıllı əlaqəli heç sa məlumat affidəvimə. Pülör kalle təpər affidə hinəşkili ümumi cəhət mıde kallar yaşamışkuival hanam qaydadışıllı uzax siklop h̄ömür sürmüşkirvalmə.

**30.** Proteyi hasım h̄usab kirtomə ki, h̄admin əvvəldirir tufanış, seliş inq̄iyə mıdadi mıkır yaşamış-bıqı hanam hanımzağı siklopur mıde kallar çefirtomə. Hana düzənlikirdirir, hanam nəhayət tazadan dəryahi qarağır məskunlaşbıq̄durmə. Lakin də çim hadisədi əksinə qoa: h̄adminzi tərəfilli kısan müdafıə k̄uisu siklopur kil açxıntondə mıdadırır məskunlaşmışbıq̄isə səbəbim hozi vəh̄şi həyat laffıfaxorkirvalır unkurval lazımmə.

**31.** Qəndəsu Pülör kalle təpər affisi h̄ədmiyə h̄ayvandır bılakirtomə. Oğuzur hə məh̄vkirsu yik əl birləşmişk̄uitomə. Lakin hər dəfəm uduzmuşkirtomə. Antıllı fəfirqui qalfırvi hanam Yunanızi dori mıkəri uxşaş çinə mıkəarıllı hini, kunuqanyəhiz-kçıqan h̄ədmi vibirtomə. Ox, qılinc, nizi hinu təsir kundə hini bədənir qulitomə.

**32.** Polifem hasım h̄əmlədu məruz gıtoyimə. Əksinə, Trinakria adar buto sakinir hine kiliçc̄ini təsvir kiritomə. Həmçinin İlliada k̄ilinzişkili hasım sa hərəkətü cürət kiritoyimə

**33.** Oğuzurzi Pülör kalle təpər affisəşkili hasım münasibət yaqqınink̄uitoyimə. Birinci qəndəsu hini-

kunuqanyəhiz, kçiqan hädmi bijuktomə, ancax, Oğuzurzi hinu gündə ləkiri kü hädmiyə pxu pan hâyvanişkili razılaşmışkuitomə. Səq əlavə, hinu hädmiyə cüvaldır qızartmış kirsu kü Oğuz ləkireşəgoa.

**34.** Homeri görə, Polifemi adar affi saysız-hübsabsız civalyə bazızi sürüşüllü həmişə qidalanmışkui, əsasım al, eng hanam şərab şulivalışkilim çinardə, pşə qini yaşamışkuiivalıqıllı başqa sa zad məhlum-jimə. Təkcə İlliada həhinəne 12 kilişkili Polifemi mağarar kakourşunu hu, əstikâyə mikilga hine kü kili qızartmışkirval kujalkundə hoz çig qandə yugeşəmə.

**35.** Nuba tazadan birinci şi Pülör kalle təpər affisu ləkui hanam həki ikinci, həm də üçüncü şim ləkiri çinə yaşlı xinimkiru kantını müqavilə yerinə yetirilmişkuitomə. Ğoa xinimkiri sa müddət Pülör kalle təpər affisəşkilli çinardə çixikui hanam əvvəldiriş Şiri tərəfilli yankui Basatu şikayət kiritomə. Dədə-biyyi hanam bütündə Oğuzi bəyinzi hu eşi mümkün yonundə dalığışılı çəkindir mişkirsu cəhd kirivalıx lepişindəqağılı Basati Oğuzurzi eşi bəlayıllı qurtarmışkirival nəzərir fuvurtomə. Yay, ox hanam qılncışkili Silahlanmışyə Pülör kalle təpər affidə



fağui qayar kuitomə. Hini havayı cigə ox fatkiritomə. Pülör kalle təpər affidə hu çixüyə san qızartmışkuiyə qəndə məqsədilli mağarar çukuitomə.

**36.** İlliadi kilinzişkili maraq xatirinə Trinakriya adar – polifemi oqanır hu içir fondəsın lazğuitomə. Əvvəlidirir heç kişə Siklopu görə cir sa niyyət fabıqdimə. İliadayə Basati arar ümumiji dəmə ki, küsturum oqanır çipxüyə vaqqıntarmə hanam xilas kuisse haqqır düşünmüşkuitomə.

**37.** Basat həmləlli müdafiər laffığsoxtotıx Pülör kalle təpər affidə məlum xitmətçinzişilli tək hini putollu yaralanmışkuival kisoxtotıx, pil vəkküyə məşliqırsəxçimi qılinc çicər puluccunu vəkküiyə hə ačçibi vaxt seçmişkiritomə. Pülör kalle təpər affidə hanım zarkirtomə ki, mıdadırılı əks-səda kakuitomə.

**38.** Seil kiru İliadaşkili Basati arar sa uyğunluq dəxiqomə: hinim oqanır yeşşintorşunu sa zeytuni paya kozur vekküiyə ačçibi polifemi putor xəşkui gəxirkirtomə. Hanam siklopi zıskui nəhrilti qayad bürümüşkirtomə.

**39.** Pülör kalle təpər affidəyə Polifemir diqqət cəlb kiriji həmə ki, sa külastasi pulor yekküyə maş lıquisəxtotıx nəhrilti affi ilk ağrıqıllı cürə heç sa nasazlığışılı əziyət çəkmişkiritoyimə.

**40.** Polifemir hasım sa sualım cəşirtomə ki, İlliadi hə cımə kilitoviqi tək putoşılı məhrum kiritomə. Homeri həhinə cavab hasınguitomə: İlliadayə hine kilin mağare ağzır affi çixi qaya lipxişkuiyə foz əçmiş kininibiqindəse görə Polifem yaşamış goeşəgoa. Pülör kalle təpər affidə fuzə ağzır hasım sa qayə parça affijişəmə. Pülör kalle təpər affidə ancaq putollu yaralamışkinküival mümkünzağıllı Basati Siklopçımı vaşşinfondəsu hanam (Pülör kalle təpər affisu) hinu müqavimət fəşşixkitonundəsuhine qılincum səhbi koeşəkəa.

**41.** Pülör kalle təpər affidə Basati qızartma qandəsu duze ağzır fəxuniyə paçe sadə tuze çinə tərəfir sadəm fū tərəfir arallı çeşiyə kərpəd sa-sadə lajbıqırtomə, hinediri kallad yoxlamışkiritomə ki, Basat kuçar ladirğindəval yax muxükəa.

**42.** Polifemim eşisi oxşar tərzir hərəkət kuyə oqani lazguicigə hanam kutollu ladirakui vuqandır

yoxlamışkırtomə ki, İlliadayə hine kilin ladırfaguisu cəhd kuiqağılı muxûkuyə hoz çipxınguisu.

**43.** Siklop aldatmışkirisu Basati sa ku vukuyə hini kallayə qaj vaxiyə hə qılvirtomə, hini içir zenciyyə Pülör kalle təpər affidə qabağır kaguitomə. Kalla hini kutaşkolu ixəkuiyə faxırkuiyə çəpiyə lafırkırtomə.

**44.** Odisseyi vəzzini zək kili azad kirisu pşoa vuqar sar-çinəsəx şikuyə, sedirişilli urtar affi vuqarı çixi kənək kilinzi sadu çukəşəkəoa. Hənənüm kixə affi miçi kənəkilli xəçilqındəsəx ən gujlu sa vuqar seçmişkuyə hoz oqanıllı lafırkuitomə.

**45.** Bəhəzdur məhtəl kuidurmə ki, İlliadayə hine kilinzi hərdü çinə vuqarı tərəfilli çim çanguidu. Çürəgozi hasım hüssab kirtomə ki, Siciliyar hanım çixi vuqan faqijmə ki, hinediri sa pişi bar çangusum. Də çinə qarağii, Ancaq zı inam atmə ki, basati guşari ən kısan peyiş istifadə kuitomə ki, dəm yikğui uyğun küijişəmə. Dəm Homeri çina eşiji seçmişkundəse səbəb guijmə.

**46.** Pülör kalle təpər affidəyə Basati arar müxtəlif danışığırdır kuitomə ki, seillim birincisi, affi sadə

üstələmişkirisu çalışmışkûitomə. Lakin də düz kakû-  
itoyimə, axırır hini nikibiri gus çiviyyə həhinə qılıncıllı  
kalla Basatış fəqirçəkürsum kûitomə. Də hana ləküi  
hekayər səkəm ətraflı lüküvinguijmə.

47. Də, Polifemişkili kiri müqayisü səbəb guito-  
yimə, hanımzağılı ki, İlliada hini kutaşılı ladraxi-  
səxfəfux vuqandır həhinə gəmilli çugitomə hanam  
seilli uzaqlaşmıkûitomə. Hini, ancağ xınılı Polifemu  
qarşı istehzalı cuğabırdır yağıdırmişkirtomə. Eşise  
görəm Polifem hini dalıx mıde (çixi) fikəd fatkiryə  
hu taza təhlükədu düçar kirivalu inçixkirtomə. İlliade  
sa hərəkətim eşi haqəlsızvali ginəgi dannamış kiri-  
tomə. Təkcə yə də əlavə kiretmə ki, Pülör kalle təpər  
affidə baylağbiqisoxtotux esisu oxşaş hərəkət hə-  
hinəni gujlu taşixkiri, hine xəzinə affi qayə boşluğ,  
yaxud gümbəz Basat hini içir lıkiri fikrilli kute zərbilli  
uçurmuşkirtomə. Polifemim pil sağ yorşunu İlliadaş  
zu sorşunşini hini, səf lidəşəmə. Pülör kalle təpər  
affidə hə sual baylağ biqisoxtotux hinu ləkirtomə,  
Basati həhinəne əsl zu liyə külfəti miki hine tərəfilli  
çıkabıği haqsızvaldırır hu günahkarkirtomə.

48. Sa muqayisədirilli rəhətdə çininküijmə ki, Oğuzurzi müəllifi –hə çim zuyur fakqoqi fəharlış hanam Homeri eyni Zıbıgış çıkırtomə, yadam hər küsta hekaye əsl sa mövzu guitomə. Hanımzağılı ki, eşi fasım əfsanəvi gui hadisəd müxtəlif dövr hanam cigəbirdiru aid kuiqağılım, təsadüfi küivalıllı hasım ixer oxşar şəkili nağıl kininguizadyimə. Əlbəttə, sa oxşaşvali əsası aydın, mübahisə fonundə faktırdırılı inamküisum qomə. Ancaq zı qane kitondə hanım səbəbirdir qomə ki, hinediri Oğuz Siklop Homerişilli koçurmuşkuival təkzib kitondəsım.

Cit musodur affijitmə:

49. Əvvəlcə, Şərqlin heç fəga Yunanırzii mifologiyaşkili tanışbıqıdurvimə. Hanımzağılı ki, hoziş Homeri əsər cürə mizir çevirmişkin küidəvişəmə, hine görə ki, mifologiyax lepişqalı də, huzu tam anlaşılmışkonundəsımışşəmə. Asiye mizirdiri həhozim eşi ifadədiş imtina kireşəmə. *Aklian "Tarixi məlumatıdır" XII s.48* fəşixkirtomə ki, hindlinyə fərsır Homeri şeirdiri həhozi mişir likivirval yugarşəmə. Lakin hu, həhum eşisu dənə inamhiyə əlavə kiritomə ki, eşişə haqqır məlumat ləkırğozış eşisediri həqiqətu

uyğun guival çirisu əsasıdır affijimə. Əbdül Fərəci eşi Sülale tarix s.40-ır sa Suriya tərcüməşilli cuğab əçmişkirtomə. Həhinə Əbdül Fərəci səh. 148-ir qeyd kuise görə də, Teofil Astronomus fon Edessa tərəfilli İlliade axırnci zamandırır kui kû kiçebi tam miç çevirmişkuisəşilli cürə sa zad yiqimiş. *Fabrikiusu, Yunan bibliografiya əsərir s. 250-i üsür* lisi ginəgi, həm də eşi misi parçadi haqqır Suriyalınzi kitabırdırı siyahır heçfaga hər fa çinə məlumatu rast kapığdurvimə. Dio Krisostomus 53-a üsür oratoriyadır əfsane hind mişi çevirməçi təkrrarkirtomə. Ancax Hu həhinim eşiçi təkzib kuiyə əlavə kirtomə ki, ixer brahmanırzii Homeri zu kidəşəmə, ancaq hine sa həyvan, bitki, yaxudum cürə sa zadval muxūjişəmə. Əgər Labbeyi taza Bibliografiyar s. 257-ir Vatikani kitabxane əlyazmadi arar heç kişu məhlum yondə çinə farsı Homeri zu çəkmişkirqoşəqi, səx xīriç dabiççını ləkpişrefokoa. Əgər Homer asiyalınzu tərcümə kurallı məhlumçiqoyişəqi onda hine Polifemi haqqır hekayədişkilim hoz tanış koeffişəkoa.

**50.** Cürə tərəfillim, Oğuz Siklopi həyati təsvir əvvəllilli kinfinni tam təfsilatıllı ləkuitomə. Homeri polifem hekayəm ešise müqabilir sa parça yadam

çinə hadise surətiçcîni daxitomə. Elə ancax seil hädminzi oxşarvaldır sübut kirisu lazımzağılı səkəm ixer ortağ mətləbirdir peyda kuitomə. Oğuz müəllifi hadise haqqır Homerişilli ixer məlumatu malik kuisu açıq-aydın dəxitomə. Əgər də əfsanə Oğuzurzu aid biqindəqəşin zu hanam kılaqı kiru məhlum yondə Oğuzi müəllifi də kiru çatdırmışkirisu çim nail kuidşə? Deməli, də, Dədə Qorqudi dövrürləğa yazılı biqindəqəğim, şifahi formam kabığtomə hanam də kiru məhlum yondə mühəllifi tərəfilli məhlum Oğuzi hekayədi külliyyatır daxil kuitomə.

**51.** Hasım zağım zı inam atmə ki, Homeru Asiyə səyahətir Pülör kalle təpər affidə nağıl kilitomə. Hərçənd tərcüməçişkili çikîrsum qii vaxt hə natamamsəçcîni kuitomə ki, hini eşise əsas cızığırdır hine Polifemir ləkirsu meyl kuitomə. Mümkünmə ki, hini sa əhvalatır İonix miqelir həhunu kiişəmə. Hanımzağılı ki, Oğuzurzui çinə qəbilə kişu muxîdur fa zuivillli Priami ortağ qiiyə hanam Troye mühasirə vaxtır yunanırzu qarşı vuruşmuşbiqdurmə. Hasımvalıllı, Pülör kalle təpər affise nağıl Misi Kiçik Asiyar çıkabıği hanam Homeri vaxtır misi çinə xatirəçcîni yaddaqalan biqitomə. Lakin, Homeri səş həhinu

bijisim istifadə kuitomə. Aydıntomə ki, mükəmməl sa Siklopi nağıl qədim zamandırır Homerişilli asılı-yonundavalıllı barbar zu gefi xalqırzii arar ixer yayıl-mışbiqtomə hanam eşise görəm yunanırzii yazıdırır liküvurzadırır hozu aid kirval lap ixer ədalətsizval küijmə. Yə yunanırzi ixer elmi təsəvvüryə məlumadırır əsasən sübut küijmə ki, cit Miqəl Şərqlinzişilli əxz küijmə. *Bax: Kabus kitabı s. 441. Qeyd 2.615. Qeyd 1 və hanam 824. Qeyd. Krallığı yazıd kitabır s. 20. Qeyd 1. Asiya haqqır xatirəd I cild s. 1,2.* Seil kiru arxa Asiyaşkili tam sa əlaqəli nağıl, yadam əfsanu çevrilmişbiqi sa hekayə daxitomə ki, Yunanırzii səşilli Siklopurdur züvilli heç əlaqə affondə çikirtomə. Hanımzağılı ki, hoz Siklopınzırı 3 növüşüllü mışa anfıvqağılım, Oğuzurzi kiru çefiyə xii salamat sadə yaratmışkinküitovimə.

**52.** Sa şikilir nəzərilli lafırqusun as hasım kağ-şəmə ki, Avropar hala heç fəga yazaqi çiki insani əhvalatıdırır, qədim elmu aid küi hadisəd, Asiye haqqır xatirədiçini təqdimkinə. Hər çinə kagi dövrü alimi dalıg rəhətdətmişkirisu yə orijinal mətn cuğab-cuğab tərcümə əlavə kiretmə. Əgər kişiqi hə miş muxiyə cürə miqəl Şərqi yazıdırır Oğuz Siklopi haqqır



məlumat kûjalkir yiqqâğı, anguijmə ki, Asiyayə Yunan Siklopırdırı haqqır çirizadırdırı fəl sar-çinəsu uyğun kağı miqel əlaqə lapırırx düşənmişhiyə xoş-bəxt kûidmə. Əgər kirəx totux səşilli bəhrələnmiş-kûidur dənə biqıqâğı, kiru minnətdar biqqâğı, keçmişir affi dolaşılığı aydınlıq çıkakûival heç vaxt dukûnqı zəhmət yimə. Segə yazıd şişgozi kutaşılı ladırğı orijinali həhinelim ixer səhvirdir fıjmə ki, citim qədim kiçebirdirir cürəsim kûijışmə. Asır hə muxışiginəgi çap kirçekirmə. Ancaq seilir dax çağıtı-nundə, mənə təhrif, yadam tam muxûkonundəsum kiri səhvirdir affijimə. Hasım cuğabırduru yə qobul kui ən kısan variant yə mötərizər ləkuijmə. E tərcümər affi misi səfirdir miž muxûi hər kişə tərəfilli hənənu rəhət anlaşılmışkuijmə.

*Tərcümə kuidu: Zakir Ağayev*





**BASATI PÜLOR**  
**KALLE TƏPƏR ATTIDƏ**  
**VİBİ BOY**



E Xan hey!

Məgər, xanım, sa qə Oğuz civtorşunu üstür yağı kakúitoa. Dün içir ürkümüşhiyə, köçmüşqi. Çəəpi gourşını Aruz qoce gadacığ qii, sa aslan unkuyə çıkağii, çixikui.

Oğuz genə əyyamırzışkılı kafiyə yurdur qonmuşbuqi.

Oğuz xanii puşor yaqqındağui kayə xəbər çıkaği, lii:

- Xanım! Sazıllı sa aslan qaldırğuitomə, pişi ürkünmüşkütomə, topa-topa yürüşü hədmi ginəgi, pişi vibiyə pii zattıfapıxorkirmə.

Aruzi çiritoa:

- Xanım! Ürkümüşqi vaxtır tüji e tondə gadamə, bəlkə? - lii.

Bəgir gebiyə, aslan yatağı üstür kabıği. Aslan faşbiziyyə gada cıxırtoa. Aruz gada fuviyə zoa çıkabıği.

Şadlıq cixırtoa, qandə-şulival fakuitoa. Amma gada cıffon çıkabıgqağılım foxunaffi, dalıx aslan əcəbircigə kakuitoa.

Geru cıpxuyə çıkakuitoa. Dədəm Qorqud kakuitoa, çiritoa:

- Gada! Vı insanmə, heyvanıccini müsahib ankui!

Kar kısan pişi gi, kısan igitirzişkill eş yort – liyə.  
– Ulu şısıi zu Qıyan Səlçukmə, vii zu Basat vaxkoa!

Vi zu yə gefşəmə, yaş Ğuşarı ləkəgoa,- çiritomə.

Oğuz sa qə bini kuitoa. Aruzui sa halamxer aşə. zu Qonur Qoca Sarı çireşə. Oğuzui qabağıllı səqəvvəl kılaqı laffıköarişəmə.

İxə Binar çiri məşhur sa binar affidşəmə. Hinə binarar pərid çiveşə. Narahatçılığısıllı cıvaldır ürkünmüşkuitoa.

Halamxer bərer xiyə, qabağır laxi. Zağı ki, pori rişilir sa bağ çinerzu çigoet, uçmuşkoetə. Halamxeri yapıncı hozi üstür fatkirtoa, pəri rişilirzi sa də çixırtoa, təmə kuyə həhinəhələtilli cıma kiritoa. Cıvaldır ürkünmüşgui çəxşirtoa. Halamxer cıvaldırı qabağ təqqırtoa. Pəri rişi qanad əçmişkuiyə uçmuşkuitoa çiritomə:

- Halamxer, üs tamanguijmə iş va tençiqir ve əmanət affijmə, kar, tençiqə - liyə. – Amma Oğuzui miki bəla çikağşəmə! - çiritoa.

Halamxeri canır qorxu lıkirtoa. Amma rişi der-  
dişilli rang saralmışguitoa.

Vaxt kabıǵsını Oǵuz genə bini guitoa. Halamxer  
genə bini(bərər) kaguitoa. Genə halam ürkünmüş-  
guitoa. Halamxer qabaǵır laguitoa, dəxitoa ki, sa  
longat əcîvtoa, yıldır-yıldır yıldırmişkirtoa.

Pəri rişi kazıǵı, hini lii:

- Halamxer! Ve əmanət kayə cixə! Amma Oǵu-  
zui mıkii bəla çıkaǵşəmə! - ciritoa.

Halamxeru də longat zabıǵıi həhinəhələtilli tuvi-  
yə kaguitoa, dalır talıbjırtoa, sapandıi kâcîmni kâniq  
faşırtoa. Lagui-lagui cixiguitoa. Halamxeri longat  
çefiyə çəpirtoa, halami dalıx guitoa.

Hə sa vaxtır Bayındır xanıi bəgirzişkili kâtguisu  
xeşə. Sa bərə cigə kabıǵeşə. Dəxitoa ki, sa pədrəvayi  
yazaqı əccivqoa. Kalla-damba muhugonundəsum.  
Çevrər fuvurtoa. Sa qoçu encigfoa, də tərətmişkirtoa.  
Təpikirzəcîcîni cixikoşəə. İnqər Aruz ma enciyə  
təpikirtoa, sa mahmızı xəlkirtoa, də longat yarılmış-  
guitoa, içilli sa gəda qaldırquifoa. Gövdə hədmi, mıkır  
sa pil affiyə. Aruzui fūviya du gada atagır sarılmışkirtoa.  
ciritomə:

- Xanım, də asır təkə! E gada Basatışkili cixik-  
inə - ciritoa.

Bayındır xan:

- Ve harlış! - çiritoa.

Aruzi Pülör kalle təpər affidə tençiqiyə, zoa kaguitoa. Saskuyə sa dayə kaguitoa, təə ağzır fuvurtoa. Səəl sormuşkuyə affi al buto sormuşkirtoa, ikinci sormuşkirtoşunu buto pii sormuşkirtoa, üçüncü əlir sormuşkursini h̄əyəl vaqqındəğui can fuvurtoa. Sakûpşa h̄əyəl vaqqındədur çikaguitoa, kilitoa.

Dəxito ki, düz kagoffi. Alıllı çixisiktoa çiritoa. Çinə qə sa qazança al laçêıgoffişə. Vaqqındətoa, çixikirtoa, kâfğuisum kuitoa. H̄əyəlirzişkili ansıkirsum kuitoa. H̄əyəlirzi fəğui kîtır qandə, fəğui top qandə çəxşirtoa. Cəməhət, ordu sa səbəbişilli narazı vazzi-neşə. Həciz vazzineşə. Aruzu şikayət kuyə tənəşə.

Aruzi Pülör kalle təpər affidə mızırto, hinu söğüş kirtoa, qadağan kirto, vaqqındətovi. Axır zollu xitqirtoa.

Pülör kalle təpər affidə pəri dədə kasiyə gadi istalır sa miğəçil axşırtoa.

- Gada! Uxur ox batmış ansıvı! Tənini qılıc fəq-qəsi!- çiritoa.

Pülör kalle təpər affidə Oğuzullu ladırfaguitoa. Çinə hündür mıdar məskən kirtoa. Kəar fəqqirtoa, h̄ədmi bılakirtoa, sa çixi bəla guitoa. Üstür samdu h̄ədmi orkirtoa. Ox fatkirtoa-zazğuitovi, qılıc ürdülər-təqqəftüi. Süküylə sancmışkui koffi. Halamxer-h̄əyəl

yezzinət̄ti, bitini q̄inik̄uitoa, Oğuzurzu affi h̄ədm̄in q̄andə çəx̄şirtoa .

Oğuzluin kilfiyə hini üstür guitoa. Pülör kalle təpər affidə dur zabıǵıyə h̄əf̄şikirtoa. Sa vişə cigeli fəfirquyə, fatkuyə k̄unuqanyəh̄əz-puşaqañ h̄ədmi yibirtoa. Alpırz̄ii çixidu Qazanu zərbə kirtoa, cinə m̄ik̄ii dar kaguitoa. Qazani şs̄ı Qaragünə Pülör kalle təpər affisi kutaşılı zəbun guitoa. Dözəni gada Alp Rüstəm guitoa. Uşun Qoca gadi ginəgi pəhləvani kutaş şəhid guitoa. Aruq candani k̄u şs̄ı Pülör kalle təpər affise kutaş k̄ilitoa. Dəmir donlu Mumaq hini kutaş k̄ilitoa. Bıǵı qanlı Bəyduz Əmən hini kutaş zəbun guitoa. Xırız miçəşli Aruz qocu p̄ii qəlpixirçekirtoa. Hine gada Qıyan Səlcukui öd partatmışkirtoa.

Oğuzi Pülör kalle təpər affidəşilli rahatlıq zaǵəff̄i, ürkmüşqi, çəpirtoa. Pülör kalle təpər affidə çevrilmişfiyə qabaǵ fuvirtoa, Oğuzu salı ləkəff̄ü, həhinəne cigə çefirtoa.

Əlhasil, Oğuz yik əl ürkmüşguitoa. Pülör kalle təpər affidə qarşı tuviyə yik əl hine cigə çikaguitoa. Oğuz Pülör kalle təpər affidə kutaşılı tamām zəbun guitoa.

Kafiyə Dədə Qorqudux saskirtoa, hinəşkilli çik̄irtoa,-kafın, fəq̄q̄inə, fəq̄q̄itua!-çiritoa.



Dədəm Qorqud Pülör kalle təpər affidə orkirtoa.  
Kaguitoa, salam ləkırtoa.

çiritoa :

- Şii, Pülör kalle təpər affidə! Oğuz, əslində zəbun qışəmə, bunaldı. Vii paçad torpağır mını salmışkûi. Uxur fəqqui ləkıtoa çireşə - lii.

Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- Hər qə puşağan hədmi fəkə asır qandasu! – çirifoamə.

Dədə Qorqudi çirifoamə:

- Sa gedişilli VII hədmi kûidimə, tükərdərmişkirmə,- çirifoə. Amma hər qəə kuu hədmişkili, pıxı pan çuval ləkıtoa - çirifoamə.

Dədə Qorqud hasım degəc Pülör kalle təpər affisi çirifoə:

- Xoş, Hanım harlış! Udmüşkinkûiijimə, asır kû hədmi təkəlung, yeməg e yax yexıtoa, yə qandəjmə! – çiritoamə.

Dədə Qorqud dönmüşkûittoa, oğuzur kaguitoa, çiritomə:

- Barti Qocaşkilli tuginlu Qoca Pülör kalle təpər affidə ləkəlung, bijə yexlış-çiritoə hanam hər qə kû hədmişkilli pıhu pan çuval bijiguival-çiritoamə.

Dur ma razı guitoamə. Onğ gada affiğui sadu ləkırtoa, pşoudu yezzındətoa. Pşoa gada affiğui sadu

ləkirtoa, kudu yezzindətoa. Kudu gada affiğui sadu ləkirtoa, sadu yezzindətoa.

Qarıqqan çiri sa lıgıld attidşəmə, hine kû gada affidşəmə. Sa gada ləküyə, sa gada yezzineşə.

Hodur dədi fəryad kiriyə zıtındəto, zarlaq kiritoa. Məgər, xanım Aruzu gada Basat gəzayə xəşə, sa məhəldə kağəşə.

Qarıçığı çiritomə:

- Basat həkan zolu kaguitoa. Varayın, bayy ki, asır sa xatun, lıgıld kaguiqomə. Kaguitoa içəri, Basata, lazguitoa, salam ləkirtoa, tənitoa.

çiritomə:

- Onqulur sığmışkônundə əlikli gada ərdil! Takıi viçəşilli qatı yaylı! İç Oğuzur, Daş Oğuzur žuu muxi. Aruzi gada xan Basat! Asır imdad! – çiritoa.

Basati çiritomə:

- Ya yugoat?

Qarıçığı çiritomə:

- Dabxer cini üstür sa lıgıld qopmuşguitoa. Yaylımırır Oğuzui elir çivirtoyimə. Miçə payd iji qılı-çırır fəqəiri qıl fəqəinbiçəffi. Qarğu çida ansıkirdur ildirəmədi. Qayın oxurdur fatkirdır razı vazzınəffi. Alpırzı mikir Qazanu sa zərbə idirkirtoa. Şsı Qaraküni kutaş zəbun kuitoa. Bığ pili Bəkduz Əmən kutaş zəbun kuitoa. Xırız miçəşli aba Aruzuş pii qəlpixurtoa.

Meydani üstür şsı Qıyan Səlçuk cə kılıtoa, can  
ləkkırtoa. Qalın Oğuz bəgirzi ma kıla zəbun kuiqoa,  
fədu şəhid kiritoa. Yık qatılı Oğuzi cigelli surdu.  
Kəsım çiritoa, fəqfırtoa. Hər qə kû hədmi, p̄hu pan  
çuval bijikuitoa. Yuktüi Qocaşkili Yapaqlı Qoçay  
hinu xidmətçi ləkırtoa. Onğ gada affiğü sadu  
ləkırtoamə, pşodu affiğü sadu ləkırtoamə. Gudu affiğü  
sadu ləkırtoamə. Gudu gada affidşəmə sadu ləküdmə,  
sadu yezzindumə. Çevrilmişiyə, nevbə genə as  
kapığşəmə. Hu ma yugqomə, e xan! asır imdad! –  
çiritoa.

Basatin qaranqu pilordur qüləxn zilitoa. Şaxî şsış  
liyə, lepiştoa, e xan, ya lijşə,  
çiritomə:

Qıraq cigə geçişi utağırdir  
Otü zalımı dağıtmışkuişəmə ay şsı  
Yüyürək kûi puşori şuqolullu  
Oti zalımı secmişkuişəmə ay şsı  
Bəsərək dəvədi qatarılı  
Oti zalımı ayırmışkuişəmə ay şsı  
Şulənində qırmışkui çuvalın  
Oti zalımı dağıtmışkuişəmə ay şsı!  
Güvənmişiyə çikaği şnasım  
Oti zalımı vişilli cürəsükşəmə ay şsı!

Xırız miçəşli abam  
Gada deyü vatınkuişəmə ay şsı!  
Vaz ijili əjəm  
Gada deyü moğkirçəkuişəmə ay şsı!  
Qabağır əcîbi micə mıde mıkı!  
Axmışkui koklu xınıbirı daşqın şsı!  
İ guclu nekidi qüvvə,  
Qaranqu pılorduri çışə şsı!

Şsışılı cürəqetmə-liyə ixer tınşəmə, zarılda-  
mışqışəmə. Bu xatun lıgıldu sa əsir ləkirtomə:

- Affi, (Var,) gada qurtarmışkə! -çiritoa.

Xatunui tençuqyə, kasiyə, gade əvəz ləkirtoa.  
Həm gada kağı liyə Aruzuş muştuloq fuvurtoa. Aruz  
şatguitoa, qalın Oğuz bəgirzişkili Basatu qarşu kagu-  
ittoa. Basati abi kutolu pakirtoa. Bıtındətoa, dertləş-  
mişkuitoamə, dəde şoa kaguitoa, dədu qarşu kaguitoa,  
təndə gada qucağkirtoa.

Basati hodur dədi kutolu pa kirtoa. Goruş-  
muşkuitoa, dertləşmişkuitoamə. Oğuzui bəgir dərıl-  
mişkuitomə. Qandə-şulival faguitoa.

Basat çiritoamə:

- Bəgir, şsıi gurar Pülör kalle təpər affidə üzgili  
ij-ijar kaguidmə, ya çiretə zur? – çiritomə.

Qazan bəgi seil ciritomə, kûjalkitə, e xan, cim  
lijşə!?

Çiritomə:

Micə əvrən qopmuşqi Pülör kalle təpər affidə  
Hərş ijar çevirmişkuyə, tençiqoffişəmə Basat!  
Micə qaplan qopmuşqi Pülör kalle təpər affidə,  
Micə-micə mıdadırır çevrilmişkişəmə,  
tençiqinqəttişəmə Basat!

Qoğan aslan qopmuşqi Pülör kalle təpər affidə,  
Qalın sazırdırır çevirmişkuişəmə, tençiqinqətti-  
şəmə Basat!

Lıgıld harlış, yey harlış,  
Kafır, zı Qazan qâdan ansı, Basat!  
Xırıs miçəşli (e) aba yetinkəgui!  
Xırıs birçəkli (e) dədə dertləşmişhar vı!

Basati çiritoa:

- əlbəttə yə kirijmə!

Qazani çiritoa:

- Ux muxıju!

Aba tənitoa, çiritoa:

- Gada e cəə yibir yaxkui! Kərəm kə, yaxkəa! -  
çiritoa.

Basatii çiritoa:

- Vaa, ay miçəşli şin aba, yə kirijmə - çiritoa.

Əsləmişkuitoyi, beləyişilli sa qucağ ox qaldır-  
vişəmə, nəkdir çəfşəmə, qılıcı yeğiji quşanmışkuitoa,  
mixi qarü laajbıqırtoa, atagırdır qıvramışkuitoa, abii  
abii, əji kutoulu paakuyə halallaşmışguitoamə:

- Xoş kabığı! – çiritomə

Pülör kalle təpər affidə affii Sallağxane qayar  
kaguitomə. Dəxitoa ki, Pülör kalle təpər affidə inqımu  
qarşı dalı gəxirkuyə əcçivirtomə. Çəkmişkuiyə,  
nəkdilli sa ox qaldırvirtomə, Pülör kalle təpər affise  
ungumur sa ox bujuvurtoa. Ox ladırkırtovimə,  
paralamışkırtomə. Sa dəm faatkirtomə, hə ma para-  
para kuitomə.

Pülör kalle təpər affidə inçerdur ayıltmışkırtoa:

- Eşi cige koksui kiri uşəndurmuşkui – çiritomə.

Basat sa dəm fatkirtomə, dəm paralanmışkuitomə.  
Sa tikə Pülör kalle təpər affidə hini qabağır çıkırtomə.  
Pülör kalle təpər affidə cigeli fəmiqırtomə, lək-  
pişirirtomə, Basat dəxitomə, kul-kutor ladırkırtomə,  
qas-qas xəpkindətomə, inçerğoziş çiritomə:

- Oğuzullu genə suru sa turfəndə kərpa kabığdəmə  
- çiritomə.

Basat hinəni qabağır qatmışkırtomə, çipxırtomə,  
boğazıllı sallatmışkırtomə, yatağır çıkaguitomə,  
ədüyü kuncur xəspixırtomə.

Çiritomə:

- Kafır, inqərdur! İkinci kobu vaxtır də, asır çevirmişkuiyə qantoa – çiritomə, - genə uyumuş-kûitomə.

Basati i xəncər affidəşəmə. Əduyini yarmışkirtomə, içinlli qaldırvirtomə.

Çiritomə:

- Kafır inqərdur! Də bikise səbəb yazax?

Hoxi çiritomə:

- Muxôffimə: Amma putoqıllı cürə cigə lıgə affijimə – çiritomə.

Basat Pülör kalle təpər affidə mikirir çuval qızsın! – çiritomə.

Süklüyü ocağır laajbıqırtomə, qızmışkuitomə. Basatii kutaş fuvurtomə. Żuu körklü Məhəmmədu salavat çıkaquitomə. Süklüyü Pülör kalle təpər affidə putor hanım xəşkirtomə ki, Pülör kalle təpər affise pil kilitomə. Hasım zaar ürkütmüşkirtomə, zarkirtomə ki, mıdadyə kâcındır silkələnmişkûisu.

Basat faxırkirtomə halami içir, ooqanır zencik-tomə. Pülör kalle təpər affidə muxuqtomə ki, Basat ooqanırqomə. Ooqanıi fözii qabağ fəqəuyə sa ank fuzə çinə tərəfir, sadəm tüü vaşşını tərəfir çefirtomə, çiritomə:

- Kafır, çuvaldını kallad, erkəc! Sasadə kafii laffıfapixelun! – çiritomə.

çuvaldır sasadə kafii laffıfaguitomə, hərçinəsi mikirir kul kâtirkirtomə.

- Vuqândır, dövlətirdir saqar toğlu, kafi laffıfapixelun! – çiritomə.

sa toğlu cigeli façguitomə, gərinmişhiyə sundu. Dəf'i Basat vuqâr basmışkuiyə buğmuşkirtomə, kİR qİlvirtomə, qajıllı kalla fəsilli cürəkirtovimə, içir zaçguitomə, Pülör kalle təpər affidə qabağır laffıgtomə.

Pülör kalle təpər affisu muxûgtomə ki, Basat təsi içirqomə. Çiritomə:

- Ey saqar toğlu! E zarışılı kılival muxûqı, lişə yaqfoa ve ooqanı divarır ki, qaj ooqanır mişləmişkə! – çiritomə.

Basat vuqârı kalla Pülör kalle təpər affidə kutaş sundu.

Pülör kalle təpər affisi veçilli kəvvi çixirtomə, fûvi veç fəşişkili kutaş vaşşındətomə. Basat Pülör kalle təpər affisu paçadi arallı sinilli ladıraguitomə. Pülör kalle təpər affisi veç fûviyə antır zəbikirtomə.

Hini çiritomə:

- Gada, qurtarmışqıu?

Basati çiritomə:

- Çuşarı qurtarmışkuişəmə.



Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- Kafır, gada! Çipxê eşi istalır affi miğəçil vi istalır axşa oxyə qılıc ux lazınsıvı.

Basatii miğəçil fuviyə istalır axşırtomə.

Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- Gada, miğəçil fuviyə va axşiu?

Basati çiritomə:

- Taxınmışkøetmə.

Pülör kalle təpər affidə Basati üstür qodu, xəncərişkili çaldı, fəqđirtomə.

(Basat) faxırkirtomə geng cigə foxundətomə. Dəxitomə ki, miğəçil genə Pülör kalle təpər affisi ankiı kânık fəguitomə.

Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- Qurtulmışqiu?

Basati çiritomə:

- Tandım tamamqışəmə.

Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- Gada! Du künbədi zağiu!

Çiritomə:

- Zağidmə.

Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- E xəzinə affidəmə. Eşi inqərğozı hə fuvası. Affijmə, möhürüllü! – çiritomə. Basat kündədi içir lazguitomə, dəxitomə ki, gınadə-mınadə kajkîiqomə.

Ləkişyə qət kûrqundətomə. Pülör kalle təpər affidə künbədini foz açmışkirtomə.

Hini çiritomə:

- Künbədə lazbıgiu?

Basati çiritomə:

- Lazıgşəmə.

- Hasım yaqna ki, künbədişkili dardağan harlış!  
– çiritomə.

Basati mizir də kağışəmə ki:

- Lailahə illəllah, Məhəmmədən rəsulillah! –  
çiritomə.

Həhinəhələtilli künbəd yarılmışkuitomə. Yik cigəli foz açılmışkuitomə. Çinəgoşullu daşra kakuitomə.

Pülör kalle təpər affidə künbədi kutor xəşxirtomə, hanım qacıdı ki, künbəd ziruzəbər kuitomə.

Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- Gada, vıı qurtulmuşqiu?

Basati çiritomə:

- Ğuzarıı qurtartmışkuişəmə – çiritomə.

Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- Uxur kılıval affijimə, Tüi ooqan zabıgiu?

Basati çiritomə:

- Zabıgşəmə.

Hini çiritomə:

- Hinəş kû qılıç affiidəmə. Sadə p̄iili, sadəm p̄iisiz. Hə p̄isiz kəsər i kalla. Affijmə, çıkar, i kalla təqqə! – çiritomə.

Basat ooqani fuzar kakuitomə. Dəxitomə ki, sa p̄isiz qılıç fəxundətomə encigtomə, ladıraguitomə.

Basati çiritomə:

- Zı eşisu bitəklif yapışmışgui yugoffimə – liyə hinəne qılıç qaldırirtomə, çixirtomə, kula cigə pekirtomə.

Affitomə, sa mıgar çıkaguitomə, qılıcı fuvurtomə. Hu ma kû para kiritomə.

Pəs yayı kutaş fuvurtomə, Oxyə də qılıç xəcilq̄ui zincir ürdü. Qılıç antır çikirtomə, kömülmüşk̄uitomə. Həhinəne qılıcın p̄imir xəşpixirtomə, belçağından də qılıcın kəvvi çipxirtomə, kaguitomə.

Çiritomə:

- Kafır Pülör kalle təpər affidə! Çim at?

Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- Kafır gada! Maa bikəffü?

Basati çiritomə:

- Ğuşarı qurtartmışk̄uişəmə.

Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- Uxur kılival affijimə – çiritomə.

Saskuyə Pülör kalle təpər affişəş çiritomə, lepiş-toa, ya liqouqu.

Çiritomə:

Pil-pil, yalnız pil!  
Va yalnız pililli zı Oğuz sındırmışkuişəmə.  
Ala pilorullu ayırmışkuişəmə, qoçu, va zı!  
Dadfi canışilli ayırmışkəgoa qadiri vı!  
Hanım ki, yə çəkmişkirmə pil bününü,

Heç fa qoçu ləkəsi qadir ğuşari pil sa qiu –  
çiritomə.

Pülör kalle təpər affisi genə çiritomə:

Qalarır-qoparır, yigit, ve cigə ya cigə?  
Qaranqu lağın içir kəar dugunkuiqağı ümüd  
yaza?

Qaba ələm fūvi sure xan kıla?  
Qırış qə qabağilli təpən alpınızq kıla?  
Xırız miçəşli abi zu yaza?  
Alp ərən, ərdən zu yaşıрмаq, həyib kəarmə,  
Vi zu yaza, yigit, lişə iş! – çiritoa.

Basat Pülör kalle təpər affidə lijmə, lepiştoa, xani,  
ya letqii:

Qalarır-qoparır ve cigə Günortac.

Qaranqu lağın züviyə kəar azmışqıqağılı ümüd  
Ğuşarujmə.

Qaba ələm fūvuri xan Bayındır xanmə.

Qırışii qə qabağilli təpən alpımmə Saluri gada

Qazan.

E dədə vi zuu sorşundəsum qıçağılı, Qaba mıkâr,  
Bii vi zuu sorşun Aruzi gada Basatmə, - çiritomə.  
Pülör kalle təpər affisi çiritomə:

- Həki şsılır, qıymışkəkui asır! – çiritomə.

Basati çiritomə:

- Kafır qavat!

Xırış miçəşli şə aba va yetinguidmə.

İnfərziqıxırışbirçəklişədədədərtlənmişiziqvalu.

E şsı Qıyan va yibidmə.

Xırışfason iji affi şinas va xinded sukidəmə.

Ala pilorlu çat həyəlır öksüz vaxdurmə.

Yax rəffi goa yə vı?

Micə payd iji qılıcım dartmışkundə,

Qafalı, börklü vi kalla fəqfınundə,

Alca pıi cigi üstür tökmüşkundə,

E şsı Qıyani pıi talfıqundə

Qomazam – çiritomə.

Pülör kalle təpər affidə seil liji, çiritomə:

Taçiyə cigeli façinnə çiritomə.

Qalın Oğuz bəgirzişilli əhdim pozmişkiri çiritomə.

Genəm doğanın qırmişkirmə çiritomə,

Sa gəz hədmi lıgar şaxê şişəmə çiritomə,

Qalın Oğuz bəgir i üstür kilfiyə gələ çiritomə.

Qaçubəni Sallaxana qayar laşgui çiritomə.  
Gıran mancılıq kâcınışkilli şə bii çiritomə.  
Enciyə kâcın kallar ençixılıkiyə, kişəmə  
çiritomə.

Ala pilorullu ayırmışkuişəmə, qoçu, va zı!  
Dadfi canışılı ayırmış yaxkitoa qadiri vı! –  
çiritomə.

Pülör kalle təpər affisi saəl ma lişə, çiritomə:  
Xırış miçəşli inçerdur ixer vatinkuidurmə,  
Xırış miçəşliuğə qarğışı çipxirdurmə ay, i pili

vı.

Xırış birçəkli inçer pitkîdur ixer vatinkuidurmə,  
Pilor xını çixirtomə ay, i pilori vı.

Mücağı micəqi qoçin ixer qındurmə,

Qoçin çipxirtomə ay, i pilori vı.

Kulomzır xına affi rişilir ixer qındurmə yə,

Qarışcuin çipxüyə ay, i pilori vı.

Hanım ki, çəkmişkiretmə yə pilor bününü,

I pilor, i pilor, ay i pilor!

İ yalqız pilor! (ay i pilor!) – çiritomə.

Basat qaıb cigelli duru kaguitomə. Buğrii ginəgi  
Pülör kalle təpər affisi niki üstür çökmüşguitomə.  
Pülör kalle təpər affisi Həhinəne qılıcışkili gardanır  
ürdü, dəlmişkirtomə, mix girişin taxdı, çenqiri-  
çenqiriyə ooqanı fuzar kaguitomə.

Yükti İnqeryə Yapağti İnqəri Oğuzu müştücü  
orkirtomə.

Ĥırıŝ, boz puşori gebiyə nəşkirtomə, Qalın Oğuz  
cigəbirdirir xəbər çıkaguitomə. Pişi mıŝsalı inqər  
Aruz hinəne ŝoa çapmışkiryə kakuitomə, hodur biyu  
Basatii şad xəbər ləkirtomə.

- Muştuloğ! Ve gadi Pülör kalle təpər affidə  
vibşəmə – çiritomə.

Qalın Oğuz bəginzi kakuitomə. Sallaxana qayar  
kuitomə. Pülör kalle təpər affidə kalla ortar çıkagui-  
tomə.

Dədəm Qorqud kayə şaffığ kiritomə. Qazi qoçinzi  
mıkii ya kağijqii çıkirtomə. Həm Basatu alqış ləkir-  
tomə:

- Miçə mıdar çatmışqısını aşıt vax ləkitoa!

pïili-pïili xınıbırılı keçid vax lətoa! – çiritomə.

Lıgıldvalılı ŝsii qisas fuvurtomə. Qalın Oğuz  
bəginzi barılı qurtarmışkuişəmə. Qadir Ğuŝar iji ağ  
vaxkitoa, Basat! – çiritomə.

Zı ki vaxtır kağısını təmiz imanışılı ayırmışkəsi!  
Günahırdırıi zui körklü Məhəmməd Mustafu bağış-  
famışkə!

E xan hey!







## **“Kitabi-Dədə Qorqud” dastanı haqqır məlumat**

Azərbaycan Asiya hanam Avrope qitəd birləşdirmişkiri Çixi İpək Kuri üstür, Xəzər dəryahi sahilir affijmə. YUNESKO-yi tərəfilli cine mədəni irsiçdini qorumuşkiri abidədişkili zəngin, tolerantvali ənənədi hanam multikulturalvalılıyə cinu nümünə gui Azərbaycanır hinəne mədəniyyəti, mizi, adətirdirim yaqqınyə yaşatmışkiri samdə xalq, etnik hanam dini azlıqıdır kılival, mehribanval şəraitir yaşamışkuarmə.

Tugayi dövrüllü sa ərazir yaşamışguival cürbəcür xalqınzi sa ünsiyyət vasitə biqi Azərbaycan-türk mizilli yaranmışqi eposurduri, dastandiri, nağıldiri, affi folklor nümünədi sayı-hüssabı affijimə. Hinediri həhinə dövrür affi saysız hesabsız mənəvi əxlaqi mənəvi dəyərdir qorumuşkuiyə yaqqıntarmə.

Hasım qeyri-maddi mədəniyyət abidədi sadə “Kitabi-Dədə Qorqud” eposmə. Eşi epos elm aləmir ilk dəfə alman şərqsünası Haynrix Fridrix fon Dits tərəfilli 1815-i üstür muhukidəmə. Fon Dits dastanı sa boyi alman mişir çevirmişkuiyə həhinəni giriş cuğabıllı sa cigə Berlinir çap kirçekuidəşmə.

2000-i üsür “Kitabi-Dədə Qorqud” eposi 1300 üsi Azərbaycanır YUNESKO səviyyər qeyd kuijmə. Sa münasibətilli Azərbaycan xalqi Ümumilli lider Heydər Əliyevi hasım lijmə: “Azərbaycan xalqi tarixi, etnik yaddaşı, konalı təfəkküri həynə biqi “Kitabi-Dədə Qorqud” nitqirdiri, kire mizi, kire mənəviyyati, kire ruhi məhni ginəgi çixi mədəni-estetik əhəmiyyət kəsb kitarmə”.

“Kitabi-Dədə Qorqud”i eposi 12 hekayəli hanam çinbə müqəddiməşilli ibarətiymə. Hekayədirir Oğuz cəngavərzirişilli igidinzişkilli bəhs kitarmə. Eposu çikiri Dədə Qorqud Azərbaycan xalqi tarixi laffaxi dövr muhi, ixə hōmür yaşamışqi müdrik ozan, azərbaycanlinzi Homermə. Eposi hər fa boyi Azərbaycan xalqi mifoloji dünyagörüşü, tarixi, adət-ənənədi, mübarizədi, məişəirdiri, mizi, dini, mədəniyyəti zəngin bədii rangırdırlı təsvir hanam tərənnüm kitarmə.

“Kitabi-Dədə Qorqud” eposi haqqır taltıxki 200 üsür alman, italyan, rus, türk, holland, ingilis, macar, fransız aliminzi, dünyayi ən məşhur türkoləqun elmi araşdırmad çipxi, eposi cürbəcür boyurduri hanam qəhrəmanıri hətta tugayırdıri yunanyə rome mifologiyadıri obrazırdırışkili müqayisə kui, Fon Dits ginəgi bəhəz məqamırdıri “Kitabi-Dədə Qorqud”-i hinedirişilli segəm tügayı dövrüru aid abidə guival qeyd kuidurşəmə. Sa abidə filoloji lepişirvalıllı cürə xalqırdıri tügayı eposurduruşkili saslanmışguival hə səhlətilli cürə elm sahədirir çalışmışgui mütəxəssisinzi, məsələn, germanistinzi, slavistinzim tədqiqat obyektu çevirmişkuitomə.

Azərbaycan xalqi yaratmışkui “Kitabi-Dədə Qorqud” epos həhinəne humanizm, kolorit, cine sülh hanam əmin-amanlıq içir yaşamışguisu çağırışışkili taksə Azərbaycanlınzişkili, türkü cinəşkili yimə, bütö bəşəriyyəti sər-vətmə

*Sərraf Balaxan*



## **Henrix Fridrix fon Dits haqqır m lumat (1751- 1817)**

G rk mli almani diplomat hanam  erqs nas Henrix Fridrix fon Dits 1751-e  s r Almaniy  (Prussiya) Bernburq k lar tacir k lf tir cini pilor  cmi kuijm . 1769-i  s r h quq t hsil tuvursax Halle Universitetir daxil qidm , akademik t hsil tamamkuis x totux 11  s Maqdeburqur  yal t h kum ti s r ncamır i t mi y  hanam seil x susi qabiliyy ti g r  referentlikvalıllı d ft rxane m dirvalırlantını y ks lmi qid m .

Hine Kral  ixi B y k Fridrix t r filli T rkiy  s firlikir m sl h t i (m  avir) t yin q i 16 may 1784-i  si tarix t rkologiy  hanam qorqud nash gvali g l c k taleyi baxımıllı  h miyy ffi sa q m .  erqs naslıq t hsil fonund  fon Dits m k r t rk miz  aguivalıllı,  erq mizirdiri  stanbulur s firlikir  alı mı qı m dd tir tompuxujm . Hini, 1786-i  s r Kral II Fridrix Vilhelm t r filli  silzad ligvalu layiq g r lmı hiy , Prussiy  T rkiy r v kil kui naziri, f vq lad   ixi el i  efirtom . T rk nzu affi  ixi m h bb ti hanam x susi istedadi n tic r  stanbulur ya amı q  6  si m dd tir sa xila a nadir  erq kute yazıd kajkijm . Ditsi h hini lise g r  hanam ensiklopedik

məlumatırdırı görə hine kitabxanar 17 mizir cild kitab, 856 kute yazı faqıjşəmə ki, hinedirişim 407-ji Şərqu aidijmə. Hu kisəx totux hine büto kitabxana Berlin Krali Kitabxanar bağş kirisu vəsiyyət kiritomə.

1790-i üsür səfir vəzifə tamamkiyə ulkar dalıx taltibiji Dits türk, ərəb hanam fars mizirdirilli kajki heç tel fəgonundə kute yazıdi tədqıqatu cəxşirtomə. Hini, 1811-i üsür “Qabusnamə”, 1811-1815-i üsürdürür “Asiye abidədi kute yazışılı seçməd” affi şərqu kute yazışılı ibarət külliyyatır nəşr kirçekirtomə. Külliyyatır fon Ditsi çevirmişkuiser Şeyx Məhəmməd Laləzari “Mizan-i Əzhar” risalə, Büzri Cumhuri “Müzəffərnami”, Katibi Rumin “Mirat-ül-Məmalik” səyahətnami, “Oğuz Kitabı” bınzi cuğabi Oğuzname hanam “Kitabi-Dədə Qorqud”i “Basati Pülör kalle təpər affidə biki” hekayi ginəgi əsərdiri cigə cixüşəmə Eşi fəaliyyətili Dits görkəmli mütəfəkkir hanam şair Höteyi xüsusi rəğbət qazanmışkuijmə. Yohan Volfqanq fon Höte hinəne “Şərqu-Qərb Divanı”u aid “Qeydirdir hanam Müləhizirəd” hissədirir görkəmli şərqsünas Ditsu həhinəne yaradıcılığır ansıku çixi roli görə sa bölmə cürəkuyə, hörməti hanam minnətdarval kuijşəmə. Hana hinəx totux 1816-i üsür Dits, Höteyix “Molla Nəsrəddin hekayədi”m çevirmişkuiyə hinu orkujşəmə.

Yaşamışqı dövrür hini, Prusiye ən görkəmli alimirdiri biqi Fridrix Avqust Volf, Aleksandr fon Humbolt, Şlegel hanam Qrimm şsiliri ginəgi müasiriryə almani elmu həhinəne töhfə ləkui hanam almani ədəbi komparativistikadi əsas cəfi hədminzişilli sadu qıdmə.

1814-ü üsüllü H.Ditsi yaradıcılığır “Kitabi-Dədə Qorqud”ü dövrän êaxşirtomə. Hinə vaxtır lanfını Drezden Kral Kitabxanar heç kişe çəkmişkitonundə “Kitabi-Dədə Qorqud” oğuznamədi həhinəni kutilli nüsxə qaldırviyə, hinənəş affi nüsxəşkili müqayisə kui, hini içilli “Basati Pülör kalle təpər affidə vibi” hekayədi almani mizilli çevirmişkuiyə hanam hine çixi sa qabaği cuğab şişiyə çap kuijşəmə. Siillim eposu cine elmir muxükui alim dastanır affi Pülör kalle təpər affise obraz Homeri siklopuşkili müqayisə kuiyə hanam Pülör kalle təpər affise Polifemişilli setkəm tügayi obraz zağılı fikir müdafidə kuijşəmə.

1814-i üsür fon Dits şərqsünaslıq elmu ləkui töhfədi görə Prusiya Elmlər Akademiyasi fəxri üzv seçmişkuidmə.

*Rəvan Həsənov*



## **Žuvoli göstəricid**

1. **Prelat** – katolik kilsə çixi ruhani vəzifədiş saji
2. **Siklop** – Alınur sa pil affi əfsanəli zırpı
3. **Foliant** – Folio formatır kitab, vərəqi ölçür normal kitabi vərəqir yaru bərabərjimə.
4. **Qaya** - Əslində “Qayı” lüküvrefoga, Oğuzurdur tayf žuumə
5. **Ştritter** – Alman şərqşünas hanam tarixçi. Yohan Gothelf von Ştritter (1740-1801)
6. **Deguiqnes** – Josef de Guignes (1721- 1800) . Fransalı şərqşünas hanam tarixçi
7. **İkonium** – Türkiyə səhlətilli Koniya vilayət
8. **Oksus** – Tügayi tarixir Oks, Ceyhun (ərəbinzi), səhlətilli Amu-Dəryayi vilayət.
9. **Polifem** – Pülör kalle təpər affidə çirivalmə
10. **Arqes** – Tügayi yunani mifologiyə siklopurdirişilli sada

11. **Brontes** – Tügayi yunan mifologiyə siklopurduruşullu sadə
12. **Coelus** – Yunan mifologiyasındakı Göy Tanrısı Uran
13. **Lupara** – Yunanıstanır ada
14. **Apollo** – Tügayi Yunanyə Roma mifologiyə hanam dinir inq, çişə, müdrikval Ğuşari hanam incəsənəti hamı. Zevsi hanam Letani gada
15. **Makrobius** – Ambrosius Theodosius Makrobius (395-430) Tügayi Roma filosofyə mizişkili məşğul guidu.
16. **Siseron** – Mark Tulli, Romalı natiq, siyasi xadim hanam filosof  
(e.ə. 106 - e.ə. 43)
17. **Arqos** – Peleponnesir, tügayi Yunanıstani kəla.
18. **Likiya** – Misi Asiyar ulka, “Çişə ulka” mənə ləkitarmə.
19. **Strabon** – Yunani tarixçi, coğrafiyaşünas (e.ə. 64/63 - e. 23/24)
20. **Naupla** – Yunanıstanır kəla
21. **Homer** - Tügayi yunani şair, “İliada” hanam “Odissey” poemaladı müəllif (e.ə. 12-11-ci əsrir yaşanısqii ehtimal kitarmə)
22. **Trinakria** – Səhlətilli Siciliya
23. **Phönikirlər** – Finikiyalin



24. *Lilibeiş* – körfəzi züu
25. *Etna* – mudi züu
26. *Faraqlioni* – Sikloplupunzi yaşamışbiqi adi züu
27. *Kataniya* – İtaliyar əyalət
28. *Val di Demone* – İblisirdiri nava çirivalmə, Kataniye şimalır taköarmə
29. *Neptun* – Roma mifalogiyar dəryahi Ğuşar
30. *Nimfe Toza* – Dəryahi nimfa Toza
31. *Amfıdrite* – Poseydoni xinimkir
32. *Nimfe Ştilbe* - guya Polifemi dədə
33. *Aminone* – guya Polifemin dədə
34. *Elatus* – guya Polifemin dədə
35. *Arqonavtlar* – Arqo gəmi zuumə, eşi gəmilli Yasoni çixivalıllı kənk Kolxidu kuşkula kaxa çağı səfər kiriğozuşmə
36. *Plato* – (Platon) Tügayi yunani idealist filosof (e.ə. 428/7 - 348/7)
37. *Aklian* (Klaudius Aklianus) – (170-222) Rome filosof, ritorika məhlim
38. *Theofilos fon Edessa* – (695 – 785) Edessalı Suriye alim (kiraği Urfə – Türkiyə)
39. *Fabritsius Hironümus* – İtaliye alim 1537-1619

40. **Dio Krisostomus** – (344-407) Konstantinopoli  
arxiyepiskop. Johannes Crysostomos hanam Johannes fon  
Antioxia

41. **Priam**– Hektor və Parisi bii, Troyani çar



**Henrix Fridrix fon Ditsin “Homerinkişkili müqayisər taza aşkar kui Oğuzi siklop” çiri ön cuğabırı hanam “Basati Pülör kalle tərər attidə vibi boy bəyan kiri” hekayə çevirmişkuidur**

- 1. Azərbaycani miž** – *Telman Kazımov (Bakı Slavıyan Universiteti dosent), Rəvan Həsənov (Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi baş məsləhətçi)*
- 2. Almanı miž** – *Henrix Fridrix fon Dits (Görkəmli almanı şərqşünas hanam diplomat)*
- 3. Avarı miž** – *Cəmilə Keyserovskaya (AMEA\*-e Nəsimi zıvıllı Mižzirdir İnstitutielmi dalıgkirdu)*
- 4. Çini miž** – *Ley Çen (Çin Xalq Respublikar nəşr biqüi“Çini Mantınzi”qəzeti kili)*
- 5. Erməni miž** – *Qafar Çaxmaqlı (TürkiyeErciyəs Universiteti dosent, jurnalist)*

---

\* AMEA – Azərbaycani Milli Elmlər Akademiya

6. **Ərəbi miz** – Əhməd Sami (Misiri Eyn Şəms Universiteti dosent, Azərbaycanı affi Misir Mədəniyyətə Təhsil Əlaqədi Mərkəzi direktor)
7. **Farsi miz** – Möhsün Nağısoylu (AMEA-yi müxbir üzv, professor), Şəhla Abdullayeva (Azərbaycan Respublike Prezidenti Dalığırdırı İdare Siyasi Sənədirdiri Arxivi məsləhətçi fil.ü.f.d.)
8. **Franstzi miz** – Mişel Bozdəmir (Franse INALCO\* Universiteti professor), Güliş Ağaməmmədova (şizirdə)
9. **Gürcü miz** – İmir Məmmədli (Şair, nasir hanam çevirmişkirdu)
10. **Hindi miz** – Sudha Svarnakar (Braziliye Paraiba Dövlət Universiteti professor)
11. **Xınalığı miz** – Zakir Ağayev (Azərbaycan Xınalıq icmayi nümayəndə, çevirmişkirdu), Səxavət Sultanov (Xınalıq (kətiş) soe orta məktəbir Azərbaycani miz Ədəbiyyatə Xarici mizi məhlim)
12. **İngilisi miz** – Anna Tomson (şizirdə hanam çevirmişkirdu)
13. **İtalyani miz** – Daniyel Franzoni (İtaliye Genua Universiteti əməkdaşı, çevirmişkirdu)

---

\* INALCO – Fransa Dövlət Şərq Mizirdiri hanam Sivilizasiyad İstitut

14. **Kürdi miş** – Fəxrəddin Paşayev (Azərbaycan “Ronahi” Kürd Mədəniyyəti Mərkəzisədr, çevirmişkirdu)
15. **Ləzgi miş** – Sədaqət Kazımova (Azərbaycanır nəşr gui “Samur” qəzeti miği redaktor, şizirdu, publisist),
16. **Macari miş** – Erdelyi Melinda (Macarıstani Eötvös Lorand Universiteti dosent, türkoloq)
17. **Urusi miş** – Seyfəl Həsənov (Bakı Slavyan Universiteti dosent)
18. **Türki miş** – Fikrət Türkmən (Türkiye Ege Universiteti professor)
19. **Talışi miş** – Mehman Qaraxanoğlu (Şair, tənqidçi hanam çevirmişkirdu)
20. **Tati miş** – Rəxşəndə Bayramova (Azərbaycani Tat icmayi nümayəndə, tarixçi)
21. **Udini miş** – Robert Mobili (Azərbaycani “Alban-Udi Xristian İcması”i çixidu, Bakı Dövlət Universiteti miki elmi işçi), Rafiq Danaqari (Azərbaycani “Alban- Udi Xristian İcma”yinümayəndə, çevirmişkirdu)
22. **Ukrayne miş** – Mehman Salmanov (Ukrayna Milli Televiziye Şirkəti əməkdaş, çevirmişkirdu), Olena Semençuk (Ukrayne Milli Televiziya Şirkəti ədəbi redaktor)

23. **Yaponi miż** – Takayuki Yokota Murakami (Yaponiye Osaka Universiteti ass. professor)
24. **Yunani miż** – Səidə Mehdiyeva (Bakı Slavyan Universiteti elmi dalıgkirdu, Azərbaycani Yunan Arqo Cəmiyyəti sədr)
25. **Yəhudi miż** – Təranə Hüseynbalayeva (Bakı Dövlət Universiteti dosent), Hadas Melex (İsrailir affi 3 saylı məktəbi məhlim, çevirmişkirdu)

## Mündərəcət

Azərbaycan Respublike Prezident  
İlham Əliyevi Sərəncam.....4

Fon Ditsu məhəbbətilli (Giriş cığab).....7

### Henrix Fridrix fon Dits

Homerişkili müqayisər taza aşkar kui  
Oğuzi siklop.....11

“Basat Pülör kalle tərər affidə biki boy  
bəyan kiridəmə” .....43

“Kitabi-Dədə Qorqud” dastani haqqır məlumat.....65

Henrix Fridrix fon Dits haqqır məlumat.....68

Žuvoli göstəricid.....71

Çevirmişkuidur .....75

*Nəşriyyat redaktoru - Əliş Ağamirzəyev  
Texniki redaktor - Mətanət Qaraxanova*

*«Mütərcim» Nəşriyyat-Poliqrafiya Mərkəzi*

Çapa imzalanıb: 05.11.2015. Format: 70x100 1/32.  
Qarnitur: Palatino. Həcmi: 5 ç.v. Tiraj: 1000.

*«Mütərcim» TM, Az1014, Bakı, Rəsul Rza, 125  
Tel.: (+994) 596 21 44, e-mail: mutarjim@mail.ru  
[www.mutercim.az](http://www.mutercim.az)*